પુસ્તક ૪

જીવનમાં મૌનનો ચમત્કાર

: સહાયક અને પ્રકાશક :

શાહ કાન્તિલાલ ડાહ્યાભાઈ દસાડિયા
[વઢવાણવાળા

અભિનન્દન એન્ડ કંપની; ઉસ્માનપુરા,
જૈન દેરાસર સામે, **અમદાવાદ-૧૩.**

: લેખક-પરિચય :

પૂ. સિદ્ધાન્ત મહોદધિ સ્વ. આચાર્યદેવેશ **શ્રીમદ્ વિજયપ્રેમસૂરીશ્વરજી** મહારાજાના પટ્ટાલંકાર પૂ. વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ આચાર્યદેવ **શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી** મહારાજાના પટ્ટપ્રભાકર પૂ. પ્રખર વ્યાખ્યાતા આચાર્યદેવ **શ્રીમદ્ વિજયમુક્તિચન્દ્રસૂરીશ્વરજી** મહારાજાના વિનેય **મુનીશ્રી પ્રભાકરવિજયજી** મ

વીર સંવત્ ૨૫૦૧; વિક્રમ સંવત્ ૨૦૩૧.
ઈસ્વીસન્ ૧૯૭૫; પ્રેમ સંવત્ ૭.
પ્રથમ સંસ્કરણ : નકલ ૧૦૦૦

: મુદ્રક :

શ્રી મુદ્રણાલય,
૪૫, કોઠારી પાર્ક,
ખાનપુર,
અમદાવાદ-૧

વર્ધમાન તપની ૬૦ કે તે ઉપરની ઓળીના
આરાધકોને સાદર સમર્પણ

—મૂલ્ય—
યથાશક્ય
મૌનવ્રતનું
આરાધન.

જીવનમાં મૌનનો ચમત્કાર

મૌનનું મનન

'મૌનં સર્વાર્થ સાધનમ્' આ સનાતન સૂત્રમાં ખુબ સમજવા જેવું અને સાધવા જેવું રહેલું છે. તીર્થંકર દેવની વાણી જે અસર કરે છે, જે જીવો ને અને જીવનને ચમત્કાર અર્પે છે, જે આત્મામાં મોહના ધુમ્મસ ઉડાડી અને વૈરાગ્યનો ફોર્સ પાડે છે. જે ચેતનામાં ચૈતન્યતાની સૂઝ પાડે છે, અરે અનંત ઉપકારી, તારક તીર્થંકર ભગવંતો દીક્ષા લઈ કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું તેનું મુખ્ય કારણ મૌનનું સેવન છે.

મૌનનું સેવન કરવું એ ઘણું જ કઠિન છે. મૌન રહેવાનું જો કોઈ ને ફરજીયાત કહેવામાં આવે તો તેને સજા કરી હોય તેમ લાગે છે. મૌન રહેવું એ જેટલું કઠીન છે. તેટલું જ તેનું મૂલ્ય અધિક રહેલ છે. દા. ત. કૂતરો ઘણું જ ભસે છે, અને ગાંડો માણસ ઘણું જ બોલ બોલ કરે છે. તેની કોઈ કિંમત નથી. કારણ કે આપણે વ્યવહારમાં જોઈશું તો પણ છત વસ્તુનું મૂલ્ય અલ્પ હોય છે, અને અછત વસ્તુ ઉપર લોકોની અનિમેષ દૃષ્ટિ હોય છે. મહાન સંતપુરુષો મૌન રહે છે. કામ વિના ભાગ્યે જ બોલે છે. તેને કારણે જ તેમનું મૂલ્ય સંસારની કોઈ પણ

વસ્તુ કરતાં અધિક રહેલ છે. અને લોકો માનની દૃષ્ટિથી તેમની સામે જુએ છે.

ભૂખ વગર ભોજન નકામું, તેમ જિજ્ઞાસા વગર વાણી પણ ફળ આપી શકતી નથી. શ્રોતાની જિજ્ઞાસા વિના તેમની સામે ગમે તેવું ઉપયોગી ભાષણ આપવામાં આવે તો પણ તેનું મહત્ત્વ નથી, તેથી તેમની સામે તો મૌનનું જ મહત્ત્વ છે.

છોકરો રીસાયેલો હોય, ત્યારે તેને મારવા કરતા તેની સામે [illegible] ન બોલો તો તે સમજે છે કે પપ્પા મારી સાથે કેમ બોલતા નથી. તેનું કારણ મેં તોફાન કર્યું. તેથી તે બીજીવાર તોફાન કરતાં અટકે છે. ગુનેગારને સજા પણ મૌનથી થઈ શકે છે.

વ્યવહારમાં કહેવાય છે કે, "ભસતો કૂતરો કરડે નહીં" અને જે કૂતરો ભસે નહીં તે ક્યારે કરડે તેનું [illegible] કહેવાય નહીં. તેવી [illegible] મૌનવાળો આત્મા [illegible] ક્યારે [illegible] કહી શકાય નહીં. [illegible] મૌન [illegible] પ્રભુનું ધ્યાન ધરીને, [illegible] આત્મિક [illegible] કલ્યાણ કરે છે. [illegible]

[illegible]

વાયુઓ અશુદ્ધ અન્ન ન વહેતા હોય તેને બંધ કરે તો જિગરની શક્તિ સતત અને નિરોગ બને છે.

વાયુઓમાં કાચાકો જે વહેવાર અને ઉપર પાણ થાય છે, તે મગજમાં જતા નથી. તેથી પણ મોંઢામાં નુકસાન થવા દે છે. વળી લોહીનાં આખીનું આયુષ્ય પણ ઓછું થાય છે, અને કુદરતી કામ પણ પડે છે. આને બદલે જ [illegible] કરીને [illegible] ખાવાની મનાઈ કરે છે. [illegible] પાચનની [illegible] નહીં [illegible] થાય છે. ડાક્ટર [illegible] ખાવાની મનાઈ કરે છે. કારણ કે તેનાથી [illegible] નુકસાન થાય છે. એ રીતે ન જીવવું. [illegible] આવે છે.

“ન ખિસ્સામાં નાણું” એ કહેવત મુજબ માણસ [illegible] ઉત્પન્ન થાય. આજ કાલ આપણા દેશના નેતાઓ [illegible] સમાજમાં જોરદાર ભાષણ આપે છે. લોકોને આકર્ષવા મોટા મોટા વચનો આપે છે. ભોળી પ્રજા ભોળવાઈને તેમને જિંદગીની [illegible] છે. અને ભાવિ સુખદ સ્વપ્નની રાહ જુએ છે. પરંતુ આ નેતાઓના આપેલા વચનો વચન જ રહે છે. તેનો અમલ તેઓ કરી શકતા નથી. પછી પ્રજા આવા

[illegible]

મૌન [illegible] પૂર્ણ [illegible] કરવામાં [illegible] તો તેની [illegible] આવે છે. આમાં [illegible] બોલવું નથી. [illegible] મૌન છે, જ્યાં [illegible] તેની વધારે પડે છે, નિકળેલા વચનરૂપી બાણ પાછાં વાળી શકાતાં નથી. જખમના ઘા રૂઝાય છે. પણ વચનના ઘા રુઝાતા નથી. અમુક વખત ક્રોધમાં એવા વચનો બોલી જવાય છે કે સામાને હૃદયમાં લાગવાથી કંઈ ન કરવાનું કરી બેસે છે. પાછળથી આવા આવા વાક્ય બોલનાર પસ્તાય છે. આ બનાવો આપે છે કે, વાણી સમજીને બોલો, તો વાણીની કિંમત વધે છે. વધારે બોલવાથી સામાને વધારે અસર કરે છે. તેવું નથી. જેમ વધારે અન્ન પેટમાં નાખવાથી વધારે લોહી થતું નથી પરંતુ પરિમિત પથ્ય નાખવાથી શરીરની તંદુરસ્તી વધે છે. તેમ ઓછું સમજીને બોલો તો સામાને રુચિકર લાગે, અને તમારા તરફ માન વધે.

આધુનિક વિજ્ઞાન કહે છે કે, આખો દિવસ માણસ બોલ બોલ કરે તો તેને માનસિક અસર વધારે થાય છે.

તે ગાંડો બને છે, પ્રત્યક્ષ રીતે ગાંડો માણસ ખૂબ બોલ બોલ કરે છે, આને કારણે જ મૌનનું મહત્ત્વ અધિક ગણાય છે.

જિનેશ્વર દેવના વચનનો સાર મૌન છે. તેથી જિનેશ્વર દેવના શાસનને 'મૌનિન્દ્ર શાસન' કહેવાય છે. સાધુ મહાત્માઓ વ્યાખ્યાન વાણી કરે છે, તે પણ જિન વચન અનુસારને; અને જિનેશ્વર દેવો મૌન પાળી સર્વજ્ઞ થયા છે, તેથી મૌન દ્વારા ઘડાયેલા વચન વધારે અસર કરે છે.

મૌન પાળે તે મુનિ અને સાધુના આધારે શાસન એટલે શાસનનો સાર મૌન છે.

શાસ્ત્રનું મૌન દ્વારા અધ્યાપન થઈ શકે છે. (૧) મુષાવાદ (૨) અભ્યાખ્યાન (આડ દેવી) (૩) કલહ (૪) પૈશુન્ય (ચાડી) (૫) પર પરિવાદ (નિંદા) અને (૬) માયા – મુષાવાદ. આ છ પાપોના ભૂગર્ભમાં વાણી મુખ્ય હોય છે. એમાં કષાય, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ આદિ કારણ હોય છે. તેથી કષાયના પરિહાર માટે મૌન શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.

ક્રોધી માણસ ગમે તેટલો ક્રોધ કરે પણ તમે મૌન રહો તો તેનો કષાય શાન્ત થયા વગર રહેતો નથી. તેથી સ્વપર કષાય નિવારણ માટે મૌન જ સર્વ શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.

સૂર્ય કોઈ દિવસ બોલતો નથી, કે મેં અંધારાનું નિવારણ કર્યું. કાદવ દૂર કર્યો, કમળને ખિલવ્યા. લોકોને

નવું ચૈતન્ય આપ્યું. કોઇ દિવસ એ બોલતો નથી. તેથી સૂર્યનું સન્માન સૌ કોઇ કરે છે. જુવોને સૂર્ય ગયા પછી જૈનોને રાતના ખાવાની મનાઇ છે.

વ્યવહારમાં કહેવત છે. "ગાજયા મેઘ વરસે નહી;" અધુરો ઘડો ભર્યો હોય તો અવાજ આવે છલોછલ ભર્યો હોય તો નહી. માટે સંપૂર્ણ થવા માટે મૌન જ સાધન છે.

ગાંભીર્ય આદિ ગુણોનું સેવન મૌનથી થાય છે. માનસિક દોષોની આલોચના ઓછી છે. અને વાચીક દોષોની આલોચના ઘણી આવે છે. તે બતાવે છે કે શુદ્ધિ માટે મૌન ઉપાય છે. મૌન એ સ્વર્ગનું અમૃત છે. સુરતરુ વેલડી છે. અદ્દભુત રસાયણ છે. કલ્પવૃક્ષ અને ચિંતામણી છે. માટે જીવનમાં મૌન ધર્મને ધારણ કરો.

આલોચના લખીને લે તો ઓછો લાભ થાય છે શુદ્ધિપૂર્વક વચનથી લે તો વધુ શુદ્ધિ થાય છે. તે પણ અપેક્ષા વચનનું મૂલ્ય વધારે બતાવે છે.

હુલ્લડ કે તોફાનમાં ગુંડાને પકડયા પછી રિમાન્ડ ઉપર લેવામાં આવે છે. રીમાન્ડમાં લઇને તેને ખૂબ મારવામાં આવે છે, અને અધમૂ[illegible]ીને [illegible] બોલાવે છે. તે દ્વારા ગુંડા અને તો[illegible] એટલે વચનની કિંમત ખૂબ છે.
મૌન સહેજે પળાય છે.

ન્યાયાલયમાં વકીલ પણ વચનની ચપળતાથી ગુને-ગારને કર મુક્ત કરી શકે છે. ન્યાયાધીશ પણ વચન દ્વારા ગુનેગારનો ગુનો નક્કી કરી શકે છે. એથી નક્કી થાય છે કે વચન ખૂબ કિંમતી વસ્તુ છે. વેપારી સુંદર વાણી દ્વારા પૈસા વધુ કમાઇ શકે છે. કિંમતી વસ્તુ જ્યાં ત્યાં ઉઘાડી મૂકીએ તો તેના ઉપર ધાડ પડે છે કિંમતી વસ્તુને સાચ-વીને જતનપૂર્વક રાખવી જોઇએ. કવિએ પણ કહ્યુ છે કે–

"વચન રત્ન મુખ કોટડી
ચૂપ કીધે તાલ
ગરાગ હોય તો ખોલીએ
વાણી વચન રસાલ."

આ રીતે વચનની કિંમત સમજ્યા પછી મૌનને સેવો.

મા બોલતી નથી, મેં છોકરાના આટલાં ઝાડા વાર્યા; પેશાબ દૂર કર્યો, આટલી વાર નવરાવ્યો. માંદગીમાં ઘણી સારવાર કરી, ખવરાવ્યું, પીવરાવ્યું તેથી મા વ્યવહારમાં સર્વ શ્રેષ્ઠ પાત્ર ગણાય છે. ભક્તિનું પાત્ર મા છે. માતાનું વચન સંસારી વ્યવહારમાં અલંઘનીય ગણાય છે. તેમાં કારણ મૌન છે.

મૌનવ્રતમાં મૌન (ગુપ્ત) લાભો ઘણાં છે. વ્યવહારમાં કહેવાય છે કે નહી? "ગાજ્યા મેઘ વર્ષે નહીં" તેમ બહુ બોલકણો માણસ કાર્ય કરી શકતો નથી.

નવું ચૈતન્ય આપ્યું. કોઇ દિવસ એ બોલતો નથી. તેથી સૂર્યનું સન્માન સૌ કોઇ કરે છે. જુવોને સૂર્ય ગયા પછી જૈનોને રાતના ખાવાની મનાઇ છે.

વ્યવહારમાં કહેવત છે. "ગાજ્યા મેઘ વરસે નહી;" અધુરો ઘડો ભર્યો હોય તો અવાજ આવે છલોછલ ભર્યો હોય તો નહી. માટે સંપૂર્ણ થવા માટે મૌન જ સાધન છે.

ગાંભીર્ય આદિ ગુણોનું સેવન મૌનથી થાય છે માનસિક દોષોની આલોચના ઓછી છે. અને વાચીક દોષોની આલોચના ઘણી આવે છે. તે બતાવે છે કે શુદ્ધિ માટે મૌન ઉપાય છે. મૌન એ સ્વર્ગનું અમૃત છે. સુરતરુ વેલડી છે. અદ્‌ભુત રસાયણ છે. કલ્પવૃક્ષ અને ચિંતામણી છે. માટે જીવનમાં મૌન ધર્મને ધારણ કરો.

આલોચના લખીને લો તો ઓછો લાભ થાય છે શુદ્ધિપૂર્વક વચનથી લો તો વધુ શુદ્ધિ થાય છે. તે પણ અનેક વચનનું મૂલ્ય વધારે બતાવે છે.

[illegible] કે તોફાનમાં ગુંડાને પકડ્યા પછી રિમાન્ડ [illegible] આવે છે રીમાન્ડમાં લઈને તેને ખુબ માર- [illegible] છે, અને [illegible] કરીને સાચુ વચન બોલાવે છે [illegible] છે. [illegible] [illegible] કિંમત [illegible] છે વચનની કિંમત [illegible] પછી [illegible] છે.

ન્યાયાલયમાં વકીલ પણ વચનની ચપળતાથી ગુનેગારને કર મુક્ત કરી શકે છે. ન્યાયાધીશ પણ વચન દ્વારા ગુનેગારનો ગુનો નક્કી કરી શકે છે. એથી નક્કી થાય છે કે વચન ખૂબ કિંમતી વસ્તુ છે. વેપારી સુંદર વાણી દ્વારા પૈસા વધુ કમાઈ શકે છે. કિંમતી વસ્તુ જ્યાં ત્યાં ઉઘાડી મૂકીએ તો તેના ઉપર ધાડ પડે છે કિંમતી વસ્તુને સાચવીને જતનપૂર્વક રાખવી જોઈએ. કવિએ પણ કહ્યુ છે કે—

"વચન રત્ન મુખ કોટડી
ચૂપ કીધે તાલ
ગરાગ હોય તો ખોલીએ
વાણી વચન રસાલ."

આ રીતે વચનની કિંમત સમજ્યા પછી મૌનને સેવો.

મા બોલતી નથી, મેં છોકરાના આટલાં ઝાડા વાળ્યાં, પેશાબ દૂર કર્યો, આટલી વાર નવરાવ્યો, માંદગીમાં ઘણી સારવાર કરી, ખવરાવ્યું, પીવરાવ્યું તેથી મા વ્યવહારમાં સર્વ શ્રેષ્ઠ પાત્ર ગણાય છે. ભક્તિનું પાત્ર મા છે. માનું વચન સંસારી વ્યવહારમાં અલંઘનીય ગણાય છે. તેમાં કારણ મૌન છે.

મૌનવ્રતમાં મૌન (ગુપ્ત) લાભો ઘણાં છે. વ્યવહારમાં કહેવાય છે કે નહી? "ગાજ્યા મેઘ વર્ષે નહીં" તેમ બહુ બોલકણો માણસ કાર્ય કરી શકતો [illegible]

મૌનવ્રત પાળવાનો સાચો ઉપાય ખૂબજ કાર્યશીલ બની જવું જોઈએ, જેમ શુભ કાર્ય વધારે તેમ ટાઈમ બોલવાનો ઓછો મળે, પરિણામે કાર્ય પણ ઘણુંજ થાય.

વધારે કાર્ય કરનારને બ્રહ્મચર્ય અનાયાસે સારૂ પળાઈ જાય છે. તેથી આધ્યાત્મિક શક્તિનો સંચય થાય છે.

મૌન એટલે શાંતતા સહનશીલતા અને સમાધિમાં ડુબકી મારવી.

મૌન એટલે તાનસેન ગવૈયાના સુસ્વાદુ સંગીતને ભુલાવી દે તેવા સ્વાધ્યાયના ખડખડાટ સોતની મોજ.

પોતાના ગુણોનું મૌન કેળવો અને બીજાના દોષોનું મૌન કેળવો.

જીભ ઉપર બધો આધાર છે. જીભ દ્વારા ખવાય છે અને બોલાય છે. જીભ કાબુમાં તો મૌન પણ કાબુમાં સમજો.

માનવ જીવનમાં મળેલી ઉમદામાં ઉમદી શક્તિ ભાષા છે. ભાષા જ્ઞાન-વિજ્ઞાનની છાયા આપે છે. ત્યારે મૌન તો જ્ઞાન વિજ્ઞાન આપે છે.

કેવળજ્ઞાનીઓ પણ મોક્ષ માર્ગ ભાષા દ્વારા બતાવે છે, એટલે કહો ભાષા માનવ જીવનની એક અપૂર્વ સિદ્ધિ છે, સોપાન છે, સર્ચલાઈટ છે. ભઈલા, તેને ગમે ત્યાં ન ફેંકાય તે માટે મૌન સક્રિય પ્રયોગ છે.

પશુની ભાષા માનવને મલતી નથી, પશુની ભાષા માનવ શીખી શકશે. પરંતુ પશુને માનવીની ભાષા બોલતા નહીં આવડે તેથી પશુ પોતાની વસ્તુ બરાબર સમજાવી શકતા નથી. કારણ, ગયા ભવમાં યોગ્ય મૌન ન પાળ્યું માટે પશુ બન્યો છે.

મૌનવ્રત પાળવાનો સાચો ઉપાય ખૂબજ કાર્યશીલ બની જવું જોઈએ, જેમ શુભ કાર્ય વધારે તેમ ટાઈમ બોલવાનો ઓછો મળે, પરિણામે કાર્ય પણ ઘણુંજ થાય.

વધારે કાર્ય કરનારને બ્રહ્મચર્ય અનાયાસે સારૂ પળાઈ જાય છે. તેથી આધ્યાત્મિક શક્તિનો સંચય થાય છે.

મૌન એટલે શાંતતા સહનશીલતા અને સમાધિમાં ડૂબકી મારવી.

મૌન એટલે તાનસેન ગવૈયાના સુસ્વાદુ સંગીતને ભુલાવી દે તેવા સ્વાધ્યાયના ખડખડાટ મોજાની મોજ.

પોતાના ગુણોનું મૌન કેળવો અને બીજાના દોષોનું મૌન કેળવો.

જીભ ઉપર બધો આધાર છે. જીભ દ્વારા ખવાય છે અને બોલાય છે. જીભ કાબુમાં તો મૌન પણ કાબુમાં સમજો.

માનવ જીવનમાં મળેલી ઉમદામાં ઉમદી શક્તિ ભાષા છે. ભાષા જ્ઞાન-વિજ્ઞાનની છાયા આપે છે. ત્યારે મૌન તો જ્ઞાન વિજ્ઞાન આપે છે.

કેવળજ્ઞાનીઓ પણ મોક્ષ માર્ગ ભાષા દ્વારા બતાવે છે, એટલે કહો ભાષા માનવ જીવનની એક અપૂર્વ સિદ્ધિ છે, સોપાન છે, સર્ચલાઈટ છે. ભઈલા, તેને ગમે ત્યાં ન ફેંકાય તે માટે મૌન સક્રિય પ્રયોગ છે.

પશુની ભાષા માનવને મલતી નથી, પશુની ભાષા માનવ શીખી શકશે. પરંતુ પશુને માનવીની ભાષા બોલતા નહીં આવડે તેથી પશુ પોતાની વસ્તુ બરાબર સમજાવી શકતા નથી. કારણ, ગયા ભવમાં યોગ્ય મૌન ન પાળ્યું માટે પશુ બન્યો છે.

[illegible]

[illegible]

સાપનું ઝેર નીકળી જશે, વીંછીના ડંખ [illegible] જશે, કાંટાનો ભાગ પુરાઈ જશે, [illegible] જશે, [illegible] ઘા [illegible] જશે, પરંતુ ભાષાના ઘા નહીં રૂઝાય. ભાષા-વાણીના મુદ્ગલો એટલે અણુશક્તિનું કેન્દ્ર. તેને ખુબ સાચવીને રાખવું જોઈએ.

અણુ શક્તિ ખુબ કિંમતી મનાય છે. માટે વૈજ્ઞાનિકો અણુશક્તિને ખુબ કાળજી કરી સાચવે છે; તેમ ભાષા પણ ખૂબ કિંમતી છે માટે સાચવીને રાખો અને બોલો.

કિંમતી માલ કોટડીમાં અને ભોંયરામાં રખાય છે. તેમ ભાષા રૂપી માલ, વાણી રૂપી પદાર્થ, મુખરૂપી કોટડીમાં, હોઠ રૂપી ભોંયરામાં, દાંતરૂપી પટારાની અંદર કુદરતે મૂકેલ છે.

કોઈપણ વ્યવહારીક સંગીન અભ્યાસ કરવા માટે વિદ્યા-

શાંઓ એકાંતમા મૌન પળે વાચન મનન કરે છે અને તે પણ: રૂપી વસ્તુની શોધ માટે ચામડાની ઝૂંપડી સાચવવા માટે ને ?' શરીરનું નામ રોશન કરવા માટે, કે સો વર્ષની નાનકડી જીંદગી શાંતિથી પસાર કરવા માટે આટલી જહેમત ઉઠાવે છે તો અરૂપી આત્માની શોધ માટે શાશ્વત આત્માની શાંતિ માટે અથાગ પ્રયત્ન પૂર્વક મૌનની જરૂર છે તેમાં કોણ ના કહી શકે તેમ છે

ભારતે અણુધડાકા જેવી ભૌતિક વસ્તુની સિદ્ધિ માટે કેટલું મૌન જાળવ્યું. વૈજ્ઞાનિકોએ કેટલી ગંભીરતા જાળવી, તો આત્માની અનંત જ્ઞાન દર્શનની સિદ્ધિ માટે તેટલી નહીં, પણ તેથી અધિક મૌનની જરૂર છે. તેથી વધુ ગંભીરતાની જરૂર છે

ભારતે દશથી પંદર કીલો ટન શક્તિનો અણુ ધડાકો કરવા માટે દૂર દૂર રાજસ્થાનમાં સો સો મીટર ઉંડે જવું પડયું. આત્માને લાખો ટન નહીં કરોડો ટન નહીં પણ અનંત શાન્તિઓ કેળવવા માટે હૃદયના ગુપ્ત અને ઉંડા દ્વારમાં ધ્યાનના મનનના અણુધડાકા કરવાના છે. તે માટે માનસિક તાલાવણી કેટલી જોઇએ, અને તેમાં સૌથી જરૂરીયાત મૌનની પડે છે.

અણુધડાકા દ્વારા નહેર કે જળાશય ખોદી શકાય છે. તેવી રીતે દુશ્મનના શહેર ને તોડી નાખવા વાપરી શકાય છે. મૌન દ્વારા ધ્યાન આત્મિક ચિંતનના અણુધડાકાથી દુશ્મન કર્મના મોહના કીલ્લો તોડી શકાય છે અને તપ ત્યાગ રૂપી નહેર કે જળાશય ખોદી શકાય છે.

મૌન પૂર્વક તપ તપીને ખપાવ્યા છે કોઈ ગમે તેમ બોલે સામે મૌન જ એજ મારો ધર્મ છે.

પોલીવોટર નામનું એક દ્રવ્ય વૈજ્ઞાનિકે ગોત્યું છે, જે સમુદ્રમાં પડે તો વિશ્વના સમુદ્ર ખળભળી ઉઠે અને વિશ્વને ડૂબાડી દે. તેમ કષાયરૂપી પોલીવોટરથી કર્મના સમુદ્રો ખળભળી ઉઠે અને આત્માને સંસારમાં ડુબાડી દે છે. તે સામે તીર્થંકર ભગવંતે પોલીવોટરના દ્રવ્યને નાશ કરે તેવુ મૌન નામનું મહા પોલીવોટર ગોતી કાઢ્યું છે. ગમે તેવા કષાયવાળા કપાયી આત્મા સામે મૌન રૂપી–મહા પોલીવોટર મુકો તો કષ શાંત થએજ છૂટકો.

ચંદનને કાપનારી કરવત. છેદનારી છીણી અને બાળનાર અગ્નિ ત્રણેને ચંદન સુગંધીત કરે છે. જડ એવુ ચંદન દોષિત સુગંધીત કરે છે તેવી રીતે મૌન એ ચંદન છે. કષાયરૂપ બળેલાને શિતળ કરે છે ગાળરૂપી કરવતથી કાપનારને શાં કરે છે. કટુતા વચન રૂપી છીણીથી છેદનારને મીઠાસ આપે છે.

કષાયની સામે કષાય કરવાથી વાણી રૂપી ધન ખતમ્ થઈ જાય છે. દટાયેલું ધન હાથમાં રહે છે; પણ બળી ગયેલું ધન હાથમાં રહેતું નથી. તે રીતે મૌનથી વાણી રૂપી ધન હાથમાં રહે છે. રાખેલુ ધન આપત્તિમાં કામ આવે છે. તેમાં મૌન એ આપત્તિમાં રક્ષણ કરે છે.

મનોગુપ્તિ વચન ગુપ્તિ અને કાય ગુપ્તિ એ ચારિત્રનો ઉત્સર્ગ (રાજમાર્ગ) માર્ગ છે. ગુપ્તિ એટલે મૌન. ત્યારે બાબા સમિતિ કારણ પ્રસંગે બોલવું પડે તો પથ્ય, હિત્ત, મિત્ત, તથ્ય બોલવું તે અપવાદ માર્ગ છે. એટલે ચારિત્ર્ય જીવનમાં મૌન એ અતિ આવશ્યક વસ્તુ તરીકે નક્કી થાય છે.

મૌન પાળવાથી અહં નો નાશ થાય છે. મોટે ભાગે બોલવાનું અહં બતાવવા માટે થાય છે. નમસ્કાર મહામંત્રમાં નમો એ પણ અહંમારક છે અને તેનો ઉંધો અક્ષર મૌન થાય છે.
અહમનું મારક નમો છે. નમસ્કાર મહામંત્રનો મહિમા અચિંત્ય છે. તેના પદેપદમાં નિધાનો છે તેના અક્ષરે અક્ષરમાં અમૃતકુંભો ભરેલા છે. તેના કાનામાત્રની અંદર પણ ગુઢ રહસ્યો ભરેલા છે.

અત્યારના તો આપણને "નમો" પદનું મહત્વ સમજવું છે નમો પદનો ઉંધો અક્ષર મૌન થાય છે. મૌન કહો કે મૌન કહો બે પર્યાય-વાચી નામ છે. મૌન રહેવાથી રોગો મટે છે. હાર્ટના રોગમાં મૌન રહેવું પડે છે. મૌન રહેવાથી બકવાનો રોગ મટી જાય છે. લકવા કરતાંય એ બકવાનો રોગ ભયંકર છે. લકવા જેને થયો હોય તેને નુકસાન કરે છે. ત્યારે બકવા સ્વ અને પરને નુકસાન કરે છે. લકવા કે બકવા કહો એકજ છે. ગાંડો માણસ પણ બકવાદ કરે છે. જ્યાં બકવાદ થતો હોય ત્યાં સામેના માણસો કામ કરી શકતા નથી વગર પ્રયોજને અંગ ચાલુ રહે તે લકવા કહેવાય છે. તેવી રીતે વગર પ્રયોજને જે બોલાય તે બકવા કહેવાય છે. પરિમિત બોલનારનું લોક સાંભળે છે, લાંબા ભાષણોથી શ્રોતા કંટાળી જાય છે. અને માણસોને નિંદ્રા આવે છે. એટલે માણસોની આંખ પણ ચાલતી બંધ થઈ જાય છે. નિંદ્રામાં માણસને સાંભળવાનો ઉપયોગ રહેતો નથી. ત્યાં કાન પણ બહેરા થઈ જાય છે. લાંબા ભાષણથી ઉપયોગ બરાબર રહેતો નથી. અડધુ સંભળાય ન સંભળાય..જેવું થાય છે. જેથી કાનનો રોગ પણ થોડીવાર માટે થઈ જાય છે. લાંબુ બોલનારનું ગળુ ખેંચાય છે. તેથી તેનું ગળુ પણ બગડે છે. આમ આંખ, કાન, ગળાના રોગો

મૌન પાળવાથી અહં નો નાશ થાય છે. મોટે ભાગે બોલવાનું અહં બતાવવા માટે થાય છે. નમસ્કાર મહામંત્રમાં નમો એ પણ અહંગારક છે અને તેનો ઉંધો અક્ષર મૌન થાય છે.

અહમનું ગારક નમો છે. નમસ્કાર મહામંત્રનો મહિમા અચિંત્ય છે. તેના પદેપદમાં નિધાનો છે તેના અક્ષરે અક્ષરમાં અમૃતકુંભો ભરેલા છે. તેના કાનામાત્રની અંદર પણ ગુઢ રહસ્યો ભરેલા છે.

અત્યારના તો આપણને " નમો " પદનું મહત્ત્વ સમજવું છે નમો પદનો ઉંધો અક્ષર મોન થાય છે. મોન કહો કે મૌન કહો એ પર્યાય - વાચી નામ છે. મૌન રહેવાથી રોગો મટે છે. હાર્ટના રોગમાં મૌન રહેવું પડે છે. મૌન રહેવાથી બકવાનો રોગ મટી જાય છે. લકવા કરતાંય એ બકવાનો રોગ ભયંકર છે. લકવા જેને થયો હોય તેને નુકસાન કરે છે. ત્યારે બકવા સ્વ અને પરને નુકસાન કરે છે. લકવા કે બકવા કહો એકજ છે. ગાંડો માણસ પણ બકવાદ કરે છે. જ્યાં બકવાદ થતો હોય ત્યાં સામેના માણસો કામ કરી શકતા નથી વગર પ્રયોજને અંગ ચાલુ રહે તે લકવા કહેવાય છે. તેવી રીતે વગર પ્રયોજને જે બોલાય તે બકવા કહેવાય છે. પરિમિત બોલનારનું લોક સાંભળે છે, લાંબા ભાષણોથી શ્રોતા કંટાળી જાય છે. અને માણસોને નિંદ્રા આવે છે. એટલે માણસોની આંખ પણ ચાલતી બંધ થઈ જાય છે. નિંદ્રામાં માણસને સાંભળવાનો ઉપયોગ રહેતો નથી. ત્યાં કાન પણ બહેરા થઈ જાય છે. લાંબા ભાષણથી ઉપયોગ બરાબર રહેતો નથી. અડધુ સંભળાય ન સંભળાય. જેવું થાય છે. જેથી કાનનો રોગ પણ થોડીવાર માટે થઈ જાય છે. લાંબુ બોલનારનું ગળુ ખેંચાય છે. તેથી તેનું ગળુ પણ બગડે છે. આમ આંખ, કાન, ગળાના રોગો

મૌન ન પાળવાથી થાય છે. ત્યારે નમસ્કાર મહામંત્ર ગણતાં મૌન કુદરતી થાય છે. લાંબા ભાષણ કરવાવાળાને શ્રોતાઓ બંધ કરવાનું કહે છે. એટલે વકતાનું અપમાન થાય છે અને અપમાનમાંથી ઝગડો થાય છે. ઝગડામાંથી સંસાર ઉભો થાય છે. ખોટી શકિત વેડફાય છે વધુ બોલવાથી શરીરની શકિત ઘવાય છે. તેમ ડોકટરો પણ કહે છે. આ બધી વસ્તુના રોગોનું પરિમાર્જન મૌન કરે છે. અને એ મૌન નમો પદનો પ્રથમ અક્ષર આપણને સૂચવે છે.

પંચપરમેશ્વર બનવાની ભૂમિકા માણસની જ્યારે થાય છે. અને પંચપરમેશ્વરમાં માણસ ત્યારે સમાઈ શકે છે, કે વગર પ્રયોજને બોલવાનું બંધ કરે. જિનેશ્વર શાસનને મૌનીન્દ્ર શાસન એ માટે કહેવાય છે.

ગમે તેટલા બીજા ગુણોની સાધના હોય પરંતુ બકવા જેનો ચાલુ હોય તે પંચ પરમેશ્વરમાં સમાઈ શકતો નથી. એ સમજાવવા માટે પણ પહેલુ પદ નમો મૂકયું છે, નમો જ મૌન સમજાવે છે. પોતામાં અહમનું તોફાન હોય છે. ત્યારે હું કાંઈક છું તેમ થાય છે. તે બતાવવા માટે પોતાની વડાઈ હોય છે. હોંશીયારી દેખાડવા માટે બકવા થાય છે. એટલે પોતાની હોંશીયારી અને વડાઈનો ત્યાગ અને ગુણનું અભિવાદન 'નમો' પદથી થાય છે.

આજે મકાનની ટોચમર્યાદા, મિલકતની ટોચમર્યાદા, જમીનની ટોચમર્યાદા, મૂડીની ટોચમર્યાદા થઈ છે. પણ બોલવાની ટોચ મર્યાદાની આજ્ઞા આત્મામાં ખુબ જરૂરની બને છે.

આજે દેશમાં ને દેશના મોટા મોટા બનાવો, ઉદ્ઘાટનો થાય છે એ બધાં કાર્યક્રમ બનાવીને ખુદ કેટલું મૌનપણે સક્રિય કામ કરવા મંડી પડે તો પણ આત્માની સેવા થઈ જાય. અટપટા પ્રશ્નો ઉકેલાઈ જાય એમ છે. 'નમો' પદમાં આત્માને તરવાની અનેક તરકીબો બતાવી છે તે ક્રમશઃ આપણે જોઈશું.

મનથી સુખદુઃખ થાય છે. એ મનને કાબુમાં રાખનાર જિનેશ્વરની વાણી છે. વાણી એ શબ્દ સ્વરૂપ છે. તે શબ્દની તાકાત મૌનથી આવે છે કેમ કે મૌનમાં વિચારવાની તાકાત રહે છે. માટે નમોનો ઉમો અક્ષર મૌનનું મહત્ત્વ ઘણું છે. .... !

એકેન્દ્રિયાદિ ભવમાં રહીને મૌન પાળ્યું, પરંતુ તે મૌન, મૌનરૂપે ગણાય જ નહીં, કારણ કે બોલવાની શક્તિ જ હતી. છતાં હતી નહીં. મૂંગા માણસો મૌન પાળે પરંતુ મૌન તપ કહેવાય નહીં, લડવાની શક્તિ હોય, છતાં સહન કરે, તે ક્ષમાશીલ કહેવાય. તેઓ લોકોને માર્ગદર્શન આપી શકે; તે જ દીવાદાંડી સ્વરૂપ બની શકે. તે જ પ્રમાણે બોલવાની શક્તિ – હોય અને મૌન પાળે, તે ઘણી નિર્જરાનું કારણ બની શકે છે.

દરેક પ્રકારના તપની અંદર જે મૌન રહે એ તપ મહત્ત્વનો છે. ન બોલે તો પણ તપ ગણાય છે. પરંતુ મૌન પાળે તે વિશિષ્ટ તપ કહેવાય છે.

મૌન ન પાળવાથી થાય છે. ત્યારે નમસ્કાર મહામંત્ર અખંડ મૌન કુદરતી થાય છે. લાંબા ભાષણ કરવાવાળાને શ્રોતાઓ બંધ કરવાનું કહે છે. એટલે વક્તાનું અપમાન થાય છે અને અપમાનમાંથી ઝગડો થાય છે. ઝગડામાંથી સંસાર ઊભો થાય છે. બોલી શક્તિ વેડફાય છે વધુ બોલવાથી શરીરની શક્તિ ઘટાય છે. તેમ ડોક્ટરો પણ કહે છે. આ બધી વસ્તુના રોગનું પરિમાર્જન મૌન કરે છે. અને એ મૌન નમો પદનો [illegible] આપણને સમજે છે.

સંયમયોગ બનવાથી મુક્તિ [illegible] [illegible]

આજે દેશમાં મ ોટા મોટા ભાષણો, ઉદ્ઘાટનો થાય છે. જો બધા રાજકારણીઓને ગજુ હોય મૌનપણું ક્રિય કામ કરવા માંડી પડે તો ઘણા આત્માની સેવા થઈ જાય. અલ્પજ્ઞ. આપો ઉદેશાઈ તપ જેમ કે 'નમો' પદમાં આત્માને તરવાની અનેક તરકીબો ભરેલી છે તે ક્રમશ: આપણે જોઈશું.

મનથી સુખદુઃખ થાય છે. જે મનને કાબુમાં રાખનાર જિનેશ્વરની વાણી છે. વાણી એ શબ્દ સ્વરૂપ છે. તે શબ્દની તાકાત મૌનથી આવે છે. કેમ કે મૌનમાં વિચારવાની તાકાત રહે છે. માટે નમો નો ઉંડો અક્ષર મૌનનું મહત્વ ગણ્યું છે. .... !

એકેન્દ્રિયાદિ ભવમાં જીવે મૌન પાળ્યું, પરંતુ તે મૌન, મૌનરૂપે ગણાય જ નહીં, કારણ કે બોલવાની શક્તિ ન હતી. જીભ હતી નહીં. મૂંગા માણસો મૌન પાળે પરંતુ મૌન તપ કહેવાય નહીં, બોલવાની શક્તિ હોય, છતાં સહન કરે, તે ક્ષમાશીલ કહેવાય. તેઓ લોકોને માર્ગદર્શન આપી શકે; તે જ દીવાદાંડી સ્વરૂપ બની શકે. તે જ પ્રમાણે બોલવાની શક્તિ હોય અને મૌન પાળે, તે ઘણી નિર્જરાનું કારણ બની શકે છે.

દરેક પ્રકારના તપની અંદર જે મૌન રહે એ તપ મહત્વનો છે. ન બોલે તો પણ તપ ગણાય છે. પરંતુ મૌન પાળે તે વિશિષ્ટ તપ કહેવાય છે.

મૌન ન પાળવાથી થાય છે. ત્યારે નમસ્કાર મહામંત્ર ગઃ મૌન કુદરતી થાય છે. લાંબા ભાષણ કરવાવાળાને શ્રોતા બંધ કરવાનું કહે છે. એટલે વકતાનું અપમાન થાય છે : અપમાનમાંથી ઝગડો થાય છે. ઝગડામાંથી સંસાર ઉભો : છે. ખોટી શકિત વેડફાય છે વધુ બોલવાથી શરીરની શ હણાય છે. તેમ ડોકટરો પણ કહે છે. આ બધી વસ્તુના રોગે પરિમાર્જન મૌન કરે છે. અને એ મૌન નમો પદનો (અક્ષર આપણને સૂચવે છે.

પંચપરમેષ્ઠિ બનવાની ભૂમિકા માણસની જ્યારે થાય છે. અને પંચપરમેષ્ઠિમાં માણસ ત્યારે સમાઈ શકે છે, કે જ્યારે ઇન્દ્રિયોને બોલવાનું બંધ કરે. જિનેશ્વર શાસનને મૌનીન્દ્ર શાસન એ માટે કહેવાય છે.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

મૌન ન પાળવાથી થાય છે. ત્યારે નમસ્કાર મહામંત્ર ગણતાં મૌન કુદરતી થાય છે. લાંબા ભાષણ કરવાવાળાને શ્રોતાઓ બંધ કરવાનું કહે છે. એટલે વકતાનું અપમાન થાય છે અને અપમાનમાંથી ઝગડો થાય છે. ઝગડામાંથી સંસાર ઉભો થાય છે. ખોટી શકિત વેડફાય છે વધુ બોલવાથી શરીરની શકિત હણાય છે. તેમ ડોકટરો પણ કહે છે. આ બધી વસ્તુના રોગોનું પરિમાર્જન મૌન કરે છે. અને એ મૌન નમો પદનો ઉંચો આકાર આપણને સૂચવે છે.

પંચપરમેશ્વર બનવાની ભૂમિકા માણસની જ્યારે થાય છે. અને પંચપરમેશ્વરમાં માણસ ત્યારે સમાઈ શકે છે, કે વગર પ્રયોજને બોલવાનું બંધ કરે. જિનેશ્વર શાસનને મૌનીન્દ્ર શાસન એ માટે કહેવાય છે.

[illegible] બીજા ગુણોની ભાવના હોય પરંતુ બહુ [illegible] હોય તો પંચ પરમેષ્ઠિમાં સમાઈ શકતો નથી. [illegible] નમો [illegible] છે, નમો જ મૌન [illegible]

[illegible]

આજે દેશમાં મ ટેના મોટા મોટા ભાષણો, ઉદ્ઘાટનો થાય છે એ બધો ટાઈમ બચાવીને સહુ કોઈ મૌનપણે સક્રિય કામ કરતા થઈ પડે તો ઘણી આત્માની સેવા થઈ જાય. અટપટા પ્રશ્નો ઉકેલાઈ જાય એમ છે. 'નમો' પદમાં આત્માને તરવાની અનેક તરકીબો બતાવી છે તે ક્રમશઃ આપણે જોઈશું.

મનથી સુખદુઃખ થાય છે. એ મનને કાબુમાં રાખનાર જિનેશ્વરની વાણી છે. વાણી એ શબ્દ સ્વરૂપ છે. તે શબ્દની તાકાત મૌનથી આવે છે. કેમ કે મૌનમાં વિચારવાની તાકાત રહે છે. માટે નમો નો ઉંચો અક્ષર મૌનનું મહત્ત્વ ઘણું છે. .... !

એકેન્દ્રિયાદિ ભવમાં જીવે મૌન પાળ્યું, પરંતુ તે મૌન, મૌનરૂપે ગણાય જ નહીં, કારણ કે બોલવાની શક્તિ ન હતી. જીભ હતી નહીં. મૂંગા માણસો મૌન પાળે પરંતુ મૌન તપ કહેવાય નહીં, બોલવાની શક્તિ હોય, છતાં સહન કરે; તે ક્ષમાશીલ કહેવાય. તેઓ લોકોને માર્ગદર્શન આપી શકે; તે જ દીવાદાંડી સ્વરૂપ બની શકે. તે જ પ્રમાણે બોલવાની શક્તિ – હોય અને મૌન પાળે, તે ઘણી નિર્જરાનું કારણ બની શકે છે.

દરેક પ્રકારના તપની અંદર જે મૌન રહે એ તપ મહત્વનો છે. ન બોલે તો પણ તપ ગણાય છે. પરંતુ મૌન પાળે તે વિશિષ્ટ તપ કહેવાય છે.

મૌન ન પાળવાથી થાય છે. ત્યારે નમસ્કાર મહામંત્ર ગણતાં મૌન કુદરતી થાય છે. લાંબા ભાષણ કરવાવાળાને શ્રોતાઓ બંધ કરવાનું કહે છે. એટલે વક્તાનું અપમાન થાય છે અને અપમાનમાંથી ઝગડો થાય છે. ઝગડામાંથી સંસાર ઉભો થાય છે. ખોટી શક્તિ વેડફાય છે વધુ બોલવાથી શરીરની શક્તિ ચવાય છે. તેમ ડોક્ટરો પણ કહે છે. આ બધી વસ્તુના રોગોનું પરિમાર્જન મૌન કરે છે. અને એ મૌન નમો પદનો ઉંધો અક્ષર આપણને સૂચવે છે.

પંચપરમેશ્વર બનવાની ભૂમિકા માણસની જ્યારે થાય છે. અને પંચપરમેશ્વરમાં માણસ ત્યારે સમાઈ શકે છે, કે વગર પ્રયોજને બોલવાનું બંધ કરે. જિનેશ્વર શાસનને મૌનીન્દ્ર શાસન એ માટે કહેવાય છે.

ગમે તેટલા બીજા ગુણોની સાધના હોય પરંતુ બકવા જેનો ગાલુ હોય તે પંચ પરમેશ્વરમાં સમાઈ શકતો નથી. એ સમજાવવા માટે પણ પહેલું પદ નમો મૂક્યું છે, નમો જ મૌન સમજાવે છે. પોતામાં અહંમનું તોફાન હોય છે. ત્યારે હું કાંઈક છું તેમ થાય છે. તે બતાવવા માટે પોતાની તાકાત હોય છે. હોંશિયારી દેખાડવા માટે બકવા થાય છે. એટલે પોતાની હોંશિયારી અને તાકાતનો ત્યાગ અને ગુણનું અભિવાદન 'નમો' પદથી થાય છે.

આજે મનની રોગમર્યાદા, શિક્ષણની રોગમર્યાદા, [illegible] રોગમર્યાદા, મુનિની રોગમર્યાદા થઈ છે. પણ [illegible] મર્યાદાની આવશ્યકતા આત્મામાં ખૂબ જરૂરી બન્યું છે.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

મન વચન કાયાના યોગોથી સંપૂર્ણ મૌન ચૌદમે ગુણ ઠાણે થાય છે; ત્યારે અવ્યવહાર રાશીમાંથી વ્યવહાર રાશીમાં એક જીવ આવે છે. ! કોઈ દૃષ્ટાંત એવું નથી કે ચૌદમા ગુણ ઠાણા વિના અથવા તો મન, વચન, કાયાનો નિરોધ વિના મોક્ષે ગયું હોય !

પાંચ અક્ષર મધ્યમપણે ઉચ્ચારણમાં જે ટાઈમ થાય, તેટલો કાળ ચૌદમા ગુણ ઠાણાનો અને તેટલો ટાઈમ યોગ દ્વારા મૌન, પરંતુ એ અલ્પકાળ દ્વારા જીવ શાશ્વતી કાયમી મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે છે.

કાઉસગ્ગ એ પણ મન વચન કાયા દ્વારા મૌન મેળવવા માટેનો પ્રાથમિક તપ છે. તથા સહુથી મોટો તપ ગણાય છે. કારણ કે કાઉસગ્ગમાં કાયાને, વચનને અને મનને સ્થિર કરવાનું છે.

અપેક્ષાએ શાસ્ત્રમાં એમ પણ જણાવ્યું છે કે, અણુસણ કરતાં ઉણોદરી વધે, તે કરતાં વૃત્તિસંક્ષેપ, તે કરતાં રસત્યાગ, તે કરતાં કાયાકલેશ, તે કરતાં સંલીનતા, તે પછી પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવચ્ચ, સજ્ઝાય, ધ્યાન, અને છેલ્લા કાઉસગ્ગનું મહત્વ ખુબ આપ્યું છે. એક એક કરતાં એક એક તપનું ક્રમશઃ મહત્વ વધતું જાય છે. તેમાં એ ઉંડા ઉતરીએ તો મૌન ગર્ભિત રહ્યો છે.

ધર્મકથા માટે બોલવું, એ મૌનનો પ્રકાર છે. કારણ કે મૌન બનવા અને બનાવવા માટે જ ધર્મકથા કહેવાય છે.

વ્યવહારમાં ડોકટર બચાવવા માટે કાપે, ઓપરેશન કરે, છતાં ડોકટર બચાવનાર તરીકે ગણાય છે, પણ મારનાર ગણાતો નથી.

પાણી સ્થિર હોય તો આપણે દર્શન કરી શકીએ છીએ, તેમ યોગ જેટલા વધુ સ્થિર થાય, તેટલું આત્મદર્શન વધુ સ્પષ્ટ થતું જાય છે,

કેરી બે રીતે પાકે. થડ ઉપર અને ઘાસમાં. તેમ મૌન બે રીતે થાય. સ્વાધ્યાય દ્વારા અથવા તો વિકથાના ત્યાગ દ્વારા. વિકથાનો ત્યાગ એ થડ ઉપર મૌન સિદ્ધ કરવા જેવું ગણાય. અને સ્વાધ્યાય એ ઘાસમાં પકવવા જેવું મૌન ગણાય.

ચૌદ પૂર્વનો સાર જેમ નવકાર છે, તેમ તપશ્ચર્યાનો સાર મૌન છે. ઘી બધાથી ખવાય. પરંતુ રસાયણ જેને તેને ન પચે. રસાયણ પચાવવા માટે હોજરી સારી જોઈએ. તેવી રીતે મૌનને પચાવવા માટે નવકાર મહામંત્ર જરૂરી જોઇએ. નવકાર મહામંત્રનું પરિણામ મૌન છે. મૌન ત્યારે પ્રાપ્ત થાય. જયારે સમતા આવે. તો સમતાનો લાભ એજ સામાયિક છે. સામાયિકમાં મૌન છે.

સુવ્રત શેઠ પૌષધ અને કાઉસગ્ગમાં હતાં, ચોરે ચોરી કરી, ધન ઉપાડયું છતાં સુવ્રત શેઠે મૌન ધર્યું. ચોર પકડાયા. સુવ્રત શેઠને સમતા વસી ગઈ હતી. પરિણામે ચોરને ન છોડાવું ત્યાં સુધી આહારનો ત્યાગ કર્યો.

ધર્મ પામવાની ભૂમિકા મૌન

ધર્મ પામ્યા પછી રાગ દ્વેષ ઓછા ન થાય તો વિચારવું કે બાપનો દીકરો કહેવડાવવાથી સુખ મળતું નથી. પરંતુ અનુકૂળ ફરજ બજાવનારો દીકરો હોય તો પિતાને સુખ થય છે. ધનપતિનું નામ રાખવાથી ધનપતિ બની શકાતું નથી. ઠંડીની અંદર ધાબળા કબાટમાં પડી રહેવાથી ઠંડી ઉડતી નથી. પરંતુ ધાબળાનો શરીર ઉપર સ્પર્શ થતાં ઠંડી જાય છે. તે રીતે આત્માની અંદર ઉતરવાથી ધર્મ એ લાભ આપી શકે છે.

ધર્મ આત્મામાં મૌનદ્વારા સારી રીતે ઉતરી શકે છે. કોઈની સાથે મતભેદ પડતાં આપણું દૃષ્ટિબિંદુ રજુ કરવા આપણે આકાશપાતાળ એક કરીએ છીએ. આપણી વાત બીજા ઉપર ઠોકી બેસાડવા ઘણી ઘણી કોશીશ કરીએ છીએ. એના માટે અનેક દલીલો આપીએ છીએ. વાતો કરીએ છીએ. તર્કો લડાવીએ છીએ. યેન કેન પ્રકારેણ સંસારમાં આ બધું ચાલ્યાં કરે છે. તેમાં કાંઈ પરિણામ ન આવવાથી દુઃખ થાય છે. સંસારનાં પ્રત્યેક પર્યાયો ઔદયિક ભાવવાળા છે, ક્ષણિક છે. આ વિચારથી મૌન સારી રીતે કેળવી શકાય છે.

મને લાગે છે કે સામાની વાત આપણને સમજાતી નથી તે માટે એ વસ્તુની આપણામાં ખામી છે. સહનશીલ-

ધર્મ પામવાની ભૂમિકા મૌન

ધર્મ પામ્યા પછી શાંત ગંભીર ન થાય તો વિચારવું કે બાપનો દીકરો કહેવડાવવાથી સુખ મળતું નથી. પરંતુ અનુકૂળ ફરજ બજાવનારો દીકરો હોય તો પિતાને સુખ થાય છે. ધનપતિનું નામ રાખવાથી ધનપતિ બની શકાતું નથી. ઠંડીની અંદર ધાબળા કબાટમાં પડી રહેવાથી ઠંડી ઉડતી નથી. પરંતુ ધાબળાનો શરીર ઉપર સ્પર્શ થતાં ઠંડી જાય છે. તે રીતે આત્માની અંદર ઉતરવાથી ધર્મ એ લાભ આપી શકે છે.

ધર્મ આત્મામાં મૌનદ્વારા સારી રીતે ઉતરી શકે છે. કોઈની સાથે મતભેદ પડતાં આપણું દૃષ્ટિબિંદુ રજુ કરવા આપણે આકાશપાતાળ એક કરીએ છીએ. આપણી વાત બીજા ઉપર ઠોકી બેસાડવા ઘણી ઘણી કોશીશ કરીએ છીએ. એના માટે અનેક દલીલો આપીએ છીએ. વાતો કરીએ છીએ. તર્કો લડાવીએ છીએ. યેન કેન પ્રકારેણ સંસારમાં આ બધું ચાલ્યાં કરે છે. તેમાં ધાર્યું પરિણામ ન આવવાથી દુઃખ થાય છે. સંસારનાં પ્રત્યેક પર્યાયો ઔદયિક ભાવવાળા છે, ક્ષણિક છે. આ વિચારથી મૌન સારી રીતે કેળવી શકાય છે.

મને લાગે છે કે સામાની વાત આપણને સમજાતી નથી. તે માટે બે વસ્તુની આપણામાં ખામી છે. સહનશીલ-

તાની અને સમજવાનો અભાવ. મૌનદ્વારા એ બે વસ્તુ આપણુને સિદ્ધ થાય છે.

આપણે ઉંચા સાદે કે ઉંચા અભિમાને આપણી વાત બીજાને સમજાવી શકીએ. એ વાત માનતા હોય તો તેમાં આપણી ગંભીર ભૂલ છે. પણ સામા માણુસને વિચારવાની તક મળે તે માટે તમે ગમ ખાવ તો તમારી સાચી વાત તરી આવ્યા વગર રહેશે નહીં.

બીજાને આપણે મદદ ન કરી શકીએ તેનો કોઈ વાંધો નથી પરંતુ બીજાને સમજવા તમે પ્રયત્ન કરો છો, તેને ચાહો છો, તેઓની વાતમાં તમને રસ છે, આ બધું તમે સામાને ઠસાવવા મૌનપણે તેવું વર્તન કરો તો તમારા માટે સાનુકુળ વાતાવરણ સર્જાયા વગર નહીં રહે. સહાયક ભલે ન થવાય પરંતુ સહાનુભૂતિ આપવામાં કમીના ન રાખશો. આનાથી તેને લાગશે કે મને સમજનાર કોઈક છે. તેથી તેનામાં ધીરતા આવે છે. પ્રફુલ્લિતતાં આવે છે. તેને પણ પોતાની ભૂલ શોધવાની તાજગી આવે છે. સહુ કોઈ ઉપર શુભેચ્છા રાખો, સહુનું હિત ચિંતવો. કમમાં કમ સર્વ જીવોના સુખ ને શાંતિમાં તમને આનંદ છે એવું જીવનમાં મુદ્રિત કરી નાખો.

કોઈપણ વાતમાં આપણે આપણા ઈષ્ટબિંદુથી કયાસ કાઢવા કરતાં આપણે આપણી ફૂટપટ્ટીથી આપણું વ્યકિતત્વ માપવા કરતાં બીજાના ઈષ્ટબિંદુથી તમે તમારૂં માપ કાઢતાં શીખો. જેમ જેમ આ રીતે વિચારવાની તક પ્રાપ્ત કરતાં

ધર્મ પામવાની ભૂમિકા મૌન

ધર્મ પામ્યા પછી શાંતિ કે સંતોષ ન થાય તો વિચારવું કે બાપનો દીકરો કહેવડાવવાથી સુખ મળતું નથી. પરંતુ અનુકૂળ ફરજ બજાવનારો દીકરો હોય તો પિતાને સુખ થાય છે. ધનપતિનું નામ રાખવાથી ધનપતિ બની શકાતું નથી. ઠંડીની અંદર ધાબળા કબાટમાં પડી રહેવાથી ઠંડી ઉડતી નથી. પરંતુ ધાબળાનો શરીર ઉપર સ્પર્શ થતાં ઠંડી જાય છે. તે રીતે આત્માની અંદર ઉતરવાથી ધર્મ એ લાભ આપી શકે છે.

ધર્મ આત્મામાં મૌનદ્વારા સારી રીતે ઉતરી શકે છે. કોઇની સાથે મતભેદ પડતાં આપણું દષ્ટિબિંદુ રજુ કરવા આપણે આકાશપાતાળ એક કરીએ છીએ. આપણી વાત બીજા ઉપર ઠોકી બેસાડવા ઘણી ઘણી કોશીશ કરીએ છીએ. એના માટે અનેક દલીલો આપીએ છીએ. વાતો કરીએ છીએ. તર્કો લડાવીએ છીએ. યેન કેન પ્રકારેણ સંસારમાં આ બધું ચાલ્યાં કરે છે. તેમાં ધાર્યું પરિણામ ન આવવાથી દુઃખ થાય છે. સંસારનાં પ્રત્યેક પર્યાયો ઔદયિક ભાવવાળા છે, ક્ષણિક છે. આ વિચારથી મૌન સારી રીતે કેળવી શકાય છે.

મને લાગે છે કે સામાની વાત આપણને સમજાતી નથી. તે માટે બે વસ્તુની આપણામાં ખામી છે. સહનશીલ-

તાની અને સમજવાનો અભાવ. મૌનદ્વારા એ બે વસ્તુ આપણને સિધ્ધ થાય છે.

આપણે ઉંચા સાદે કે ઉંચા અભિમાને આપણી વાત બીજાને સમજાવી શકીએ. એ વાત માનતા હોય તો તેમાં આપણી ગંભીર ભૂલ છે. પણ સામા માણસને વિચારવાની તક મળે તે માટે તમે ગમ ખાવ તો તમારી સાચી વાત તરી આવ્યા વગર રહેશે નહીં.

બીજાને આપણે મદદ ન કરી શકીએ તેનો કોઈ વાંધો નથી પરંતુ બીજાને સમજવા તમે પ્રયત્ન કરો છો, તેને ચાહો છો, તેઓની વાતમાં તમને રસ છે, આ બધું તમે સામાને ઠસાવવા મૌનપણે તેવું વર્તન કરો તો તમારા માટે સાનુકુળ વાતાવરણ સર્જાયા વગર નહીં રહે. સહાયક ભલે ન થવાય પરંતુ સહાનુભૂતિ આપવામાં કમીના ન રાખશો. આનાથી તેને લાગશે કે મને સમજનાર કોઈક છે. તેથી તેનામાં ધીરતા આવે છે. પ્રફુલ્લિતતાં આવે છે. તેને પણ પોતાની ભૂલ શોધવાની તાજગી આવે છે. સહુ કોઈ ઉપર શુભેચ્છા રાખો, સહુનું હિત ચિંતવો. કમમાં કમ સર્વ જીવોના સુખ ને શાંતિમાં તમને આનંદ છે એવું જીવનમાં મુદ્રિત કરી નાખો.

કોઈપણ વાતમાં આપણે આ[illegible]ષ્ટિબિંદુથી કયાસ કાઢવા કરતાં [illegible]ની [illegible]આપણું વ્યકિતત્વ માપવા કરતાં [illegible] તમારૂં [illegible]

જેમ [illegible] ની [illegible]

રહેશો તો તમારો જદ્દી સ્વભાવ ચાલ્યો જશે. જ્ઞાનનાં તેજસ્વી કિરણોથી તમે આચ્છાદિત બની જશો. મૌન તમને સિદ્ધ થઈ જશે....!

મતભેદ હોઈ શકે પરંતુ કોઈની સાથે મનભેદ લાવતાં નહીં. દરેક વ્યકિતમાં વિશિષ્ટ વ્યકિતત્વ, અસાધારણ ગુણ પડેલાં હોય છે. તેને જગતમાં પ્રગટીકરણ કરવા તમે તમારો પુરુષાર્થ લગાવો પછી તમને બધાંની સાથે ફાવશે. તમારી ભૂલની કબુલાત તમને ભાવશે.

કોઈના વિશે કંઇપણ કહેતાં ખૂબ વિચાર કરજો. ખોટી વાતનો એક શબ્દ-એક અંશ પણ ન આવી જાય તેની ખૂબ કાળજી રાખજો. નહીં તો તમારી હજાર ગુણી ખોટી અફવા ફેલાયા વગર નહીં રહે. માટે ખૂબ વિચારવા જેવું છે અને વિચારવા માટે મૌન અનન્ય સાધન છે.

કોઇને તમે ખોટા કહેવાથી કોઇ ખોટા થતાં નથી. આપણે બોલવા કરતાં સહુને બોલવાની તક આપો તો આપણું વ્યકિતત્વ અનેકઘણું વધી જશે.

સહુનાં અભિપ્રાય-વિચાર લેવાથી સામેનાને નિંદાને અવકાશ મળતો નથી. પછી આપણી સમજણ શક્તિનો ભારોભાર ઉપયોગ થશે, તે રખે ભૂલતાં. એકવાર આપણે કષાય ભાવથી સ્વાભાવિક અલગા થઇ જાવ.

મત્રી ભાવ વધારવા કોઇનાં પણ ક્ષુદ્રવાતોમાં કચકચ કરતાં નહીં. કોઈની ટીકા કરતાં નહીં. નહીં તો ટીકા એ

ગેલાં કબૂતર જેવી છે. એ તમારી ટીકા કર્યા વગર
ીં રહે. બીજાને ધૂળ ઉડાડવા જતાં તમેજ એ જ
ાનો ભોગ બનશો.

કોઈના નાનામાં નાના વિકાસમાં તમે ખૂબ રસ
તા થઈ જાવ.

નિંદા તેમજ ઈર્ષા ન કરવાથી તમારું સમ્યકૂત્વથી
તન થતું અટકશે. સમ્યકૂત્વ નહીં હોય તો આવશે. હશે
ાં શુધ્ધ થશે. તે માટે મૌન તમને જરૂર લાભ આપશે....!!
ાજ બોલવું પડે તો વાણી ના આઠ ગુણ સાચવીને બોલવું
ોઈએ તે વિશે નવું પ્રકરણ જોઈએ.

વાણીના આઠ ગુણ

વિનયચંદ્ર મુનિની જીવન વૈભવની ચોપડીના આધારે મારી ભાષામાં
વાણીના આઠ ગુણઆહીં આલેખાયા છે.

બોલવું પડે તો વાણી કેવી બોલવી ?

મૌન પાળનાર માણસ સમજે છે કે સૌંદર્યવાન
માણસમાં પણ વાણીની દુર્ગંધ હોય તો જગત તેહને
ચાહતું નથી. માટે વાણીમાં સુગંધ જોઈએ.

કોઈ નવયુવાન સૌંદર્યવંતી પ્રેમીકા જોડે પ્રેમ કરે,
લવ મેરેજ કરે અને લગ્ન કર્યા પછી તે યુગલમાં વાણીની
દુર્ગંધ હોય તો એ યુગલનો ગૃહસંસાર સળગી ઉઠે છે.

રહેશો તો તમારો જીદ્દી સ્વભાવ ચાલ્યો જશે. જ્ઞાનનાં તેજસ્વી કિરણોથી તમે આચ્છાદિત બની જશો. મૌન તમને સિદ્ધ થઈ જશે....!

મતભેદ હોઈ શકે પરંતુ કોઈની સાથે મનભેદ લાવતાં નહીં. દરેક વ્યકિતમાં વિશિષ્ટ વ્યકિતત્વ, અસાધારણ ગુણ પડેલાં હોય છે. તેને જગતમાં પ્રગટીકરણ કરવા તમે તમારો પુરુષાર્થ લગાવો પછી તમને બધાંની સાથે ફાવશે. તમારી ભૂલની કબુલાત તમને ભાવશે.

કોઇના વિશે કંઇપણ કહેતાં ખૂબ વિચાર કરજો. ખોટી વાતનો એક શબ્દ-એક અંશ પણ ન આવી જાય તેની ખૂબ કાળજી રાખજો. નહીં તો તમારી હજાર ગુણી ખોટી અફવા ફેલાયા વગર નહીં રહે. માટે ખૂબ વિચારવા જેવું છે અને વિચારવા માટે મૌન અનન્ય સાધન છે.

કોઇને તમે ખોટા કહેવાથી કોઇ ખોટા થતાં નથી. આપણે બોલવા કરતાં સહુને બોલવાની તક આપો તો આપણું વ્યકિતત્વ અનેકઘણું વધી જશે.

સહુનાં અભિપ્રાય-વિચાર લેવાથી સામેનાને નિંદાને અવકાશ મળતો નથી. પછી આપણી સમજણ શક્તિનો ભારોભાર ઉપયોગ થશે, તે રખે ભૂલતાં. એકવાર આપણે કષાય ભાવથી સ્વાભાવિક અલગા થઇ જાવ.

મૈત્રી ભાવ વધારવા કોઈની પણ ક્ષુદ્રવાતોમાં કચકચ કરતાં નહીં. કોઇની ટીકા કરતાં નહીં. નહીં તો ટીકા એ

[illegible]

[illegible]

સુંદરતાની દૃષ્ટિએ મોર સુંદર છે, અને વાણીની દૃષ્ટિએ કોયલ એ સુંદર છે. [illegible] કોયલ હોય છે.

કાળી ચામડીવાળાને ગોરા બનાવી શકાતી નથી. પરંતુ માણસ ઉપયોગવંત રહે અને બોલે ત્યારે તો વાણીમાં સુંદરતા લાવી શકે છે.

સ્વરમાં કોમળતા ન લાવી શકાય, પરંતુ શબ્દોમાં કોમળતા લાવી શકાય તેમ છે. વળી ખૂબી એ છે કે.... કોમળ શબ્દો બોલવાવાળાને કોમળ સ્વરવાળા આધીન બને છે.

જૈનશાસનમાં વાણીનું મહત્વ ઘણું છે. જિનશાસનની આજ્ઞા વિરુદ્ધ જે કોઈ બોલે કે લખે; તેનું સ્થાન નથી. પરંતુ માર્ગને અનુકૂળ રહે તો તે કર્મની ખૂબ નિર્જરા કરી શકે છે. વાણી ઉપરથી માણસ બુદ્ધિમાન છે કે બેવકૂફ છે – જાતિ કઈ છે, પ્રતિભાશાળી છે કે નહીં વિગેરે અનેક લક્ષણ જણાય છે.

એ કહી આપે છે કે ગામડાનાં સૌંદર્ય કરતાં વાણીનું સૌંદર્ય ખૂબ જરૂરી છે.

હવે કોઈ છોકરાનું, પિતાશ્રીઓ રંગે કાળી પણ વાણીમાં સુગંધ હોય એવી છોકરી જોડે સગપણ કર્યું હોય, અને બંનેના લગ્ન થાય તો એ સંસાર થોડા વખતમાં સ્વર્ગ જેવો બને છે.

સુંદરતાની દૃષ્ટિએ મોર સુંદર છે, અને વાણીની દૃષ્ટિએ કોયલ એ સુંદર છે. એટલે કવિના મુખમાં વારે વારે કોયલ હોય છે.

કાળી ચામડીવાળાને સાબુ ઘસીને ધોળી કરાતી નથી. પરંતુ માણુસ ઉપયોગવંત રહે અને પોતે ધારે તો વાણીમાં સુંદરતા લાવી શકે છે.

સ્વરમાં કોમળતા ન લાવી શકાય, પરંતુ શબ્દોમાં કોમળતા લાવી શકાય તેમ છે. વળી ખૂબી એ છે કે.... કોમળ શબ્દો બોલવાવાળાને કોમળ સ્વરવાળા આધીન બને છે.

જૈનશાસનમાં વાણીનું મહત્ત્વ ઘણું છે. જિનશાસનની આજ્ઞા વિરુદ્ધ જે કોઈ બોલે કે લખે; તેનું સ્થાન નથી. પરંતુ માર્ગને અનુકૂળ રહે તો તે કર્મની ખૂબ નિર્જરા કરી શકે છે. વાણી ઉપરથી માણસ બુદ્ધિમાન છે કે બેવકૂફ છે – જાતિ કઈ છે, પ્રતિભાશાળી છે કે નહીં વિગેરે અનેક લક્ષણુ જણાય છે.

જીભ ઉપરથી પેટ સારૂં છે કે ખરાબ એ ખ્યાલ આવે છે. તેવી રીતે વાણી ઉપરથી માણસ સારો છે કે ખરાબ છે તે જણાય છે.

વાણીમાં મીઠાશ હોય તો મિત્ર ઉત્પન્ન થાય છે, વાણીમાં ઝેર હોય તો શત્રુ ઉત્પન્ન થાય છે. સર્પ અને વીંછુ ઝેર વોકે તો તે ઝેરી પ્રાણી કહેવાય છે, પરંતુ માનવ તે ઝેર વમે તો માનવ દાનવ બની જાય છે.

માનવ, તું તો સર્વોપરી કહેવાય, તારી વાણીમાં અમૃત ધારા વહેવી જોઈએ.

દૂધ હિતકારી, પૌષ્ટિક છે. તેવી રીતે હે માનવ ! તું હિતકારી અને પૌષ્ટિક બોલ – વાતોને ફેંકી દેવા જેવી ન બોલ.

તમારી માતાએ તમારી જીભને દૂધ વડે ધોઈ. કારણ કે દૂધ એ પવિત્ર છે. માટે તો પવિત્ર એવા દૂધથી તીર્થંકરને પ્રક્ષાલ થાય છે.

શરીરમાં હાથ પગ વિગેરે અંગો લાંબા છે અને જીભ ટુંકી છે. એ સૂચવે છે કે ભાઈ, તું થોડું બોલ, કામ ઘણું કર.

મોટાં કરતાં નાનાની કિંમત વધારે છે. ઘડિયાળનો મોટો કાંટો આખો ચકાવો ફરી રહે ત્યારે નાનો કાંટો એક ઠેકાણે નજીકમાં ફરે છે. છતાં મોટાં કરતાં નાનાની કિંમત વધારે છે. મોટો કાંટો આખો ચક્રાવો ફરે ત્યારે થોડું કામ થાય છે. ફક્ત એક કલાક પૂર્ણ કરે છે. તેવી રીતે બહુ બોલવાથી બહુ કામ થાય તેવી રીતે સમજવું ન જોઈએ.

[illegible]

પાંજરામાંથી [illegible] પંખી, પાંજરામાં
શકાતું નથી, તેમ [illegible] પાછું મેળ[illegible]
ગયેલા પ્રાણ પાછા આવતાં નથી,
શબ્દો પાછા મેળવી શકાતાં નથી. એટલે [illegible]
જેટલી કિંમત છે.

લખતી વેળાએ આપણે પૂર્ણવિરામ
ઉપર ધ્યાન આપીએ છીએ. જો તે ધ્યાન
મોટું નુકશાન થાય છે. જેમકે "કોઈએ

નહીં, કરશે તેને સજા થશે." હવે કોઇ બીજે ઠેકાણે વિરામ ચિહ્ન મૂકે તો મોટી અથડામણ થાય. જેમકે, "કોઈએ ચોરી કરવી, નહીં કરશે તેને સજા થશે." વાક્યરચના એકની એક હોવા છતાં વિરામ ચિહ્નથી આખું વાક્ય ઉંધું થઇ જાય છે. તેવી રીતે બોલતી વખતે ધ્યાન ન આપીએ તો તેથી વધુ નુકશાન થાય છે. લખેલી ભૂલ સુધારી શકાશે, પરંતુ બોલેલી ભૂલ તો નહીં સુધારી શકાય. એક ઠેકાણે લખ્યું છે કે સંતની જોડે વાત કરતી વખતે મન પર સંયમ રાખવો જોઇએ. બાદશાહની સાથે વાતચીત કરતાં આંખ ઉપર સંયમ રાખવો જોઇએ. અને બોલતી વખતે વચન ઉપર સંયમ રાખવો જોઈએ........

(૨) ગર્વ રહિત બોલવું.

વાણી ગર્વરહિત બોલવી જોઇએ. એક કલાકારે બે વસ્તુ બનાવી. એક ઢાળ અને બીજું તીર. કલાકારે પોતાની વસ્તુ ખૂબજ મહેનત કરીને બનાવી હતી. કલાકારે જણાવ્યું કે આ મારી ઢાળ અને તીરને સંસારની કોઇ વસ્તુ ભેદી શકતી નથી. ત્યારે એક ચકોર માણસે જણાવ્યું કે તમારૂં તીર, તમારી ઢાળને ભેદી નાંખે તો શું થાય? એટલે ગર્વવાળું બોલેલું, પોતાનું બોલેલું પોતાને ભારે પડે. માટે ગર્વરહિત બોલવું જોઇએ.

(૩) વાણી તુચ્છ ન બોલવી જોઇએ...

વાણીમાં ગાળો બોલવી, કોઈને અપમાનજનક બોલવું, આ બધી વાણી તુચ્છ છે. કલ્પસૂત્રમાં આપણે સિદ્ધાર્થ રાજા

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(૫) [illegible]

[illegible] અર્જુનના પક્ષમાં કૃષ્ણ તો આખી ગીતા કહી." ગાંધીજી [illegible] બોલ્યા, "કૃષ્ણને એક અર્જુન હતા. મારે [illegible] મારે ૭૦ અર્જુન [illegible] છે. એટલે દરેક જવાબમાં મારી ગીતા કહેવાઈ જશે......

(૬) મીઠી વાણીમાં થોડું બોલવું જોઈએ.

બહુ લાંબુ બોલવાથી લોકોને કંટાળો આવે છે. એટલે તો શાસ્ત્રકારોએ નાના સૂત્રમાં ઘણું ઘણું જણાવી દીધું છે...એટલે બને તેટલા ટૂંકા ઉત્તર આપો.

(૭) વાણી વિચારી ને બોલવી જોઈએ.

અમદાવાદની અંદર એક શ્રીમંત કાળા બજારની સોનાની પાટો પેટીમાં ભરીને લઈ જતો હતો. અમદાવાદ સ્ટેશને સોનાની પાટોની પેટી, શ્રીમંતે પોર્ટરવાળાને ઉપાડવાનું કહ્યું. પોર્ટરવાળાએ બાર આના ઉપાડવાના કહ્યા. આઠઆને સોદો પત્યો.

। પોર્ટરે ઉપાડી. વજન ખૂબ લાગવાથી પોર્ટરે બે આનાર વારે માંગ્યા. રાજસ્થાની એ ભાઇએ ન આપ્યા. ઉપરથી ાળો સંભળાવી. પોર્ટર ઘણું કરગર્યો. પૈસા ન મળ્યાં. અને સી. આઈ. ડી. ને બોલાવી લાવ્યો. રાજસ્થાની એ ભાઇ સી. આઈ. ડી. પાસે કૂતરા જેવો બની રૂ. ૨૦૦ ની લાંચ આપી. માટે જે બોલવું હોય તે વિચારીને બોલવું જોઇએ. વગર વિચારેલું બોલવાથી ખૂબ નુકશાન થાય છે.

(૮) વાણી મીઠાશવાળી જોઈએ.

કહેવાય છે કે રામે દાનશાળા ખોલી. રામે હનુમાનને દાન આપવા રાખ્યો. હનુમાને ઉદારતાથી દાન આપ્યું. પરંતુ આ લાંબો ક્રમ ચાલવાથી હનુમાન કંટાળી ગયા. યાચકોને ગાળો આપવા માંડયા. તેથી ભીડ ઓછી થઈ.

એક વાર હનુમાનજી જંગલમાં જતાં ત્યારે હનુમાનજી એ એક મુનિનો સમસ્ત દેહ સોનાના જેવો ચમકી રહ્યો હતો, મોઢું ભૂંડ જેવું હતું. હનુમાન જોઈને દંગ થઈ ગયા. વિમાસણમાં મુકાયા. "મુનિ, તમારી આ હાલત કેમ ?" મુનિએ જવાબ આપ્યો, "ગયા ભવમાં હું રાજાની દાનશાળામાં દાન આપતો હતો. રાજાએ મને દાનશાળામાં દાન દેવા મને રાખેલો પરંતુ હું દાન દેતાં કંટાળી ગયો, યાચકોને ગાળો બોલવા માંડયો. તેથી આ ભવમાં મને આ બદલો મળ્યો છે. ત્યાર પછી હનુમાનજીએ પોતાની …ારીને પ્રાયશ્ચિત કર્યું.

[illegible]

વહુ નાની નાની પરણીને સાસરે આવેલી. સાસુ તો ઘણી સમજણી અને ડાહી. આડોશ પાડોશમાં વહુનાં વખાણ કરતાં ને સાસુની વખાણી. શી સારી વહુ. કેમ કે, એકના એક દીકરાની વહુ તેથી ખૂબ સાચવી. વહુ પણ સાસુની સાથે સારો વર્તાવ રાખે. સાસુની ખૂબ સેવા ચાકરી કરે. સાસુને કોઈ કામ ન કરવા દે. બધું કામ પોતે જ કરે.

એમ કરતાં ઘણો સમય પસાર થઈ ગયો. હવે તો સાસુ પણ કોઈ કામ કરતા નથી. બધુ કામ હુકમ કરીને વહુની પાસે કરાવે છે. સાસુ કામ વગરની બની તેથી તેની આજુબાજુના આડોશી – પાડોશીઓ પાસે વહુને વગોવતી કે મારી વહુ તો હવે કામ ચોર થઇ ગઈ છે. કોઈ કામ બતાવ્યા વગર જાતે કરતી જ નથી. ઈત્યાદિ.

વહુને આડોશી – પાડોશી કહેતાં કે તારી સાસુ તારા માટે જેમ ફાવે તેમ બોલે છે. તું કેમ કાંઈ કહેતી નથી?

રોજ રોજ આવું સાંભાળીને વહુનું મગજ પણ છટકી ગયું. પછી તો એય સાસુને વગોવવા લાગી. અને તેની સામે ઝઘડવા લાગી આમ સાસુ – વહુના ઝઘડા રોજ ચાલ્યા કરે. ...

એક દિવસ વહુ મહારાજ પાસે ગઇ. ને કહ્યું સાહેબ, અમારે સાસુ–વહુને કાયમ ઝગડા ચાલે છે. શરૂઆતમાં તો તેઓ મને ખૂબ ચાહતાં. પણ કોણ જાણે એમને શું ભૂત ભરાયું છે કે મારી ભૂલો કાઢી કાઢીને આજુબાજુના લોકોમાં મારી વગોવણી કરે છે એ મારાથી જ સહન થતું નથી. તેથી અમારે રોજ ઝગડો થાય છે. આપ તો શક્તિમાન છો. મને એવું કાંઇક મંત્ર–જંત્ર કે મંત્રેલી કોઈ ચીજ આપો કે જેથી મારા ઘરમાં થતો ઝગડો શાંત થાય અને શાંતિથી રહી શકીએ. મહારાજ કહે, અમે એવું કાંઈ કરતા નથી. પણ તમારા ઘરમાં આપનું વાતાવરણ છે તે શાંત થાય તે માટે હું તમને આ આપુ છું. (તેમ કહી તેમણે એક નાનો પથરો આપ્યો) જ્યારે તમારા સાસુ ઝગડે કે બોલે ત્યારે આ મોંમા રાખજો. છ મહિનામાં તમને તથા ઘરનાં સર્વેને શાંતિ થશે, અને ઝગડો પણ નહીં થાય.

વહુ એ પથરો લઈ ઘેર ગઈ. સાસુ જેમ ફાવે તેમ બોલવા લાગી. વહુને મહારાજની વાત સાંભરી તેણે પેલો પથરો તરત મોઢામાં મૂકી દીધો. આમ જ્યારે જ્યારે સાસુ ઝગડાની શરૂઆત કરતી ત્યારે વહુ મહારાજનો પથરો મોંમા મૂકતી. પથરો મોંમા મૂકવાથી બોલી તો શકાય નહીં! આમ કરતાં સમય જવા લાગ્યો. સાસુ ઝગડે પણ વહુ કંઈ બોલે નહીં. (ઝગડો સામે ઝગડનાર હોય તો જ વધુ ચાલે) છેવટે સાસુ કંટાળી. કહ્યું ! હું જે

માન ઉપર કથા

વહુ નાની નાની પરણીને સાસરે આવેલી. સાસુ તો ફૂલી સમાતી નહોતી. આડોશ – પાડોશમાં વહુનાં વખાણ કરતાં તે થાકતી નહોતી. શી વાતે વહુ. કેમ કે, એકના એક દીકરાની વહુ તેથી ખુબ લાડકી. વહુ પણ સાસુની સાથે સારો વર્તાવ રાખે સાસુની ખૂબ સેવા ચાકરી કરે. સાસુને કોઈ કામ ન કરવા દે. બધું કામ પોતે જ કરે.

એમ કરતાં ઘણો સમય પસાર થઈ ગયો. હવે તો સાસુ પણ કોઈ કામ કરતા નથી. બધુ કામ હુકમ કરીને વહુની પાસે કરાવે છે. સાસુ કામ વગરની બની તેથી તેની આજુબાજુના આડોશી – પાડોશીઓ પાસે વહુને વગોવતી કે મારી વહુ તો હવે કામચોર થઈ ગઈ છે. કોઈ કામ બતાવ્યા વગર જાતે કરતી જ નથી. ઈત્યાદિ

વહુને આડોશી – પાડોશી કહેતાં કે તારી સાસુ તારા માટે જેમ ફાવે તેમ બોલે છે. તું કેમ કાંઈ કહેતી નથી?

રોજ રોજ આવું સાંભળીને વહુનું મગજ પણ છટકી ગયું. પછી તો એય સાસુને વગોવવા લાગી. અને તેની સામે ઝઘડવા લાગી આમ સાસુ – વહુના ઝઘડા રોજ ચાલ્યા કરે.

બોલ બોલ કરું છું તો મારી વહુ મારી સામે ઉત્તરે નથી આપતી. મારા કરતાં તો તે સારી. બિચારી મૌન રહીને મારાથી થતાં અન્યાયો મૂંગે મોઢે સહન કરે છે. આવી ડાહી ને સમજુ વહુ સાથે મેં ખોટો અન્યાય કર્યો છે. ધિક્કાર છે મને ! એમ મનોમન પશ્ચાતાપ કરવા લાગી. અને ત્યારથી તેણે પણ વહુ સાથે લડવા ઝગડવાનું કે તેની નિંદા કરવાનું છોડી દીધું. ફરી એજ શાંતિ અને અરસ-પરસ પ્રેમ ભાવ થયો. વહુ તો મનોમન મહારાજશ્રીનો ઉપકાર માનવા લાગી. આવી અદ્ભૂત શક્તિ મૌનની છે.

—: તપ વિશે ચિંતન :—

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

શરીરને [illegible] માટે જેમ પાણીની જરૂર છે તે જ પ્રમાણે આત્માની શુદ્ધિ માટે તપરૂપી પાણીની જરૂર છે. શરીરને સારૂં રાખવા માટે સારા ખોરાકની જરૂર છે. તે પ્રમાણે [illegible] આત્માને સારો રાખવા માટે તપરૂપી [illegible] જરૂર છે. કપડાંને સાફ કરવા માટે [illegible] છે. તે રીતે આત્મારૂપી કપડામાં મેલ ભરાયો હોય તો તપરૂપી [illegible] [illegible] જરૂર છે.

નવપદજીમાં તપનું સ્થાન છેલ્લું આપવામાં આવે છે. પરંતુ લગ્નમાં જેમ ચોથા ફેરાની કિંમત વધારે હોય છે.

બોલ બોલ કરું છું તો મારી વહુ મારી સામે ઉત્તરે નથી આપતી. મારા કરતાં તો તે સારી. બિચારી મૌન રહીને મારાથી થતાં અન્યાયો મૂંગે મોઢે સહન કરે છે. આવી ડાહી ને સમજુ વહુ સાથે મેં ખોટો અન્યાય કર્યો છે. ધિક્કાર છે મને ! એમ મનોમન પશ્ચાતાપ કરવા લાગી. અને ત્યારથી તેણે પણ વહુ સાથે લડવા ઝગડવાનું કે તેની નિંદા કરવાનું છોડી દીધું. ફરી એજ શાંતિ અને અરસ-પરસ પ્રેમ ભાવ થયો. વહુ તો મનોમન મ્હારાજશ્રીનો ઉપકાર માનવા લાગી. આવી અદ્‌ભૂત શક્તિ મૌનની છે.

—: તપ વિશે ચિંતન :—

ચૌદ ચૌદ બ્રહ્માંડોને ટાંકણી કે સોંયના અગ્રભાગ ઉપર ન સમાવાય. તે રીતે તપના ગુણો પણ એક જીભે પણ વર્ણવી શકાય તેમ નથી.

બ્રહ્મા કાયામાં વાસ કરે અને સરસ્વતી જીભે રહે તો પણ તપગુણથી યર્થાત સ્વરૂપા રોમાંચ કથા શી રીતે બોલાય ?

ઉપદેશ માળાની અંદર ભગવાન મહાવીરના શિષ્ય પૂ. ધર્મદાસ ગણી આત્માને દમવાની વાત કરતાં શ્લોકમાં કહે છે કે :–

"અપ્પા ચેવ દમેઅવ્વો, અપ્પાહુ ખલુ દુદમો
અપ્પા દંતો સુહિ હોઈ, અસ્સિં લોએ પરત્થેય"

[illegible]ગાડીમાં ગાર્ડના ડબ્બાનું મહત્ત્વ છે. તેના આધારે ગાડી ચાલે છે. મેટ્રીકમાં સારૂં ભણો કે નરસું ભણો [illegible] આદિમાં [illegible] આવી જાય છે. [illegible] તેનાથી [illegible] શોભા [illegible] છે. તે [illegible]

[illegible]

[illegible]

પ્રકારનાં તપમાં પહેલો અણુસંન બતાવ્યો છે........

મનુષ્ય ભવરૂપી આંખ મળ્યા પછી જૈન ધર્મ-રૂપી રત્ન મળ્યા પછી પણ તપરૂપી અજવાળું નહી હોય તો તે જૈનધર્મ રૂપી આરાધના નહીં થઈ શકે. (પ્રાપ્તિ નહીં થઇ શકે)

સંયમના દેવાળા કોને વધારે કાઢયા. તપસ્વી પડયાના દૃષ્ટાંત ઓછા, ચાર ચાર મહિનાના ઉપવાસ કરનાર સિંહ અણગાર આદિ પડયા તેમાં તપનો દોષ નથી. પણ તેની અવિધિનો દોષ છે. વરસાદ અનાજ ઉગાડે, ખેતી ખેડવા બીજ નંખાયેલું હોય પરંતુ ખેડે નહી તો હવે જ્યાં બીજ નંખાયુ ન હોય ત્યાં વરસાદથી અનાજ ન ઉગે. તો તેમાં વરસાદનો દોષ નથી. તે ન્યાય મુજબ તપસ્વી જો બ્રહ્મ-ચર્યની નવવાડ પાળવામાં સમર્થ ન હોય અથવા તો તેમાં ફાંફા કરતો હોય તો તે પડી જાય તેમાં તપશ્ચર્યાનો દોષ નથી. બીજી બાજુ "સ્થુંલીભદ્રજી એ પ્રણીત ભોજન આહારમાં પણ વેશ્યાને ત્યાં ચોમાસું રહ્યાં. છતાં બચ્યા તે તો અપવાદ છે."

જેમ કોઇ હુઠો માણસ મેડા ઉપરથી પડી જાય અને તેમાં તેનો હાથ સારો થઈ જાય માટે બધા હુંઠાએ પડવું તેના જેવું સ્થુલિભદ્રજીનું દૃષ્ટાંત છે.

તપ કરનાર પૈસા આપી માલ લે છે. ત્યારે તપ વિનાના શુષ્ક જ્ઞાનીઓ માલ લે છે. પણ નાંણા ચૂકવશે

છે. એટલે નિદ્રા ઉપર કાબુ મેળવવા આહાર ઉપર વિજય મેળવવો જોઈએ.

આહાર વધારે હોય અને નિદ્રા ઓછી હોય તો માણસ નરવશ બની જાય છે.

દારૂડિયો માણસ દારૂ પીધા પછી લથડિયા ખાય છે. તેની આંખ ઝીણી બની જાય છે. તથા લાલ બની જાય છે. અસ્પષ્ટ વાણી નીકળે છે. તેજ પ્રમાણે વધુ ખાઈને ઓછી નિદ્રા કરનારની હાલત પણ દારૂડિયાના જેવીજ થાય છે.

એક માણસ લથડિયા ખાતો હતો તેની આંખ લાલ હતી. ઝોકાં આવતાં હતાં ત્યારે બીજા માણસે પૂછ્યું કે દારૂબંધીના કાયદામાં તમારે માટે સારૂં ન કહેવાય. તરત જ બીજો માણસ શરમાતા કહે છે મેં ખૂબ ખાધું હતું. તેથી નિદ્રા ન થવાથી મારી આ દશા થઈ છે. મેં દારૂ પીધો નથી સમજ્યાં ને ?

રોગ જોવા માટે ડોકટર જીભ
કારણ જીભ ઊપર બધો મેલ આવે
બધાં મેલનું સ્થાન જીભ છે. જેની
તેની આંખ પણ બગડે છે. આંખ બગ
બગડે છે. જીભને અનુકૂળ વિષયો ગમે
નું મૂળ સ્થાન જીભ છે. અને આંબિલ
સારો કાબુ આવે છે.

બાર પ્રકારનાં તપો દરેક જીવ કર

તે મોહ રાજાની આજ્ઞાથી કરે છે તે કેવી રીતે કરે છે તે: આપણે જોઈએ.

ટાઈફોઈડ થયો હોય તે વખતે ડૉક્ટર કહે છે કે મહિનો ભૂખ્યું રહેવું પડશે તો આપણે ભૂખ્યા રહીએ છીએ. આ એક પ્રકારનો મોહરાજાનો અણહારી તપ છે.

પેટમાં ચાંદુ પડ્યું હોય ડૉક્ટર કહે કે ઓછું ખાવું પડશે તો આપણે ઓછું ખાઈએ છીએ. આ એક પ્રકારનો મોહરાજાનો ઉણોદરી તપ છે.

હોજરી મંદ પડી હોય કે અવારનવાર પેટમાં દુઃખાવો થતો હોય ત્યારે ડૉક્ટર કહે કઠોર, તળેલું નહીં વપરાય. તેમજ ભારે વસ્તુ નહીં વપરાય આ પણ એક પ્રકારના મોહરાજાનો વૃત્તિ સંક્ષેપ તપ થયો.

ખરજવું થયું હોય ડૉક્ટર કહે દૂધ, ઘી, મીઠું, તળેલું, દહીં, ગોળ, ખાંડ આદિ વસ્તુ બંધ કરવી પડશે તો તરત આપણે તથાસ્તુ કરીએ છીએ આ એક પ્રકારનો મોહ. રાજાનો રસ ત્યાગ થયો.

શરીર નબળું હોય અને શરીરને મજબુત બનાવવા માટે ડૉક્ટર કહે રોજ ૪ માઈલ ચાલવું પડશે. આ એક પ્રકારનો મોહરાજાનો કાય ક્લેશ તપ થયો

હાડકાંનું દરદ થયું હોય અથવા ડબલ ન્યુમોનિયા થયો હોય ડૉક્ટર કહે પથારી બહાર નહીં જવાય તો તે પ્રમાણે અમલ કરીએ. આ એક પ્રકારનો મોહરાજાનો.

છે. એટલે નિદ્રા ઉપર કાબુ મેળવવા આહાર ઉપર વિજય મેળવવો જોઈએ.

આહાર વધારે હોય અને નિદ્રા ઓછી હોય તો માણુસ નરવશ બની જાય છે.

દારૂડિયો માણુસ દારૂ પીધા પછી લથડિયા ખાય છે. તેની આંખ ઝીણી બની જાય છે. તથા લાલ બની જાય છે. અસ્પષ્ટ વાણી નીકળે છે. તેજ પ્રમાણે વધુ ખાઇને ઓછી નિદ્રા કરનારની હાલત પણ દારૂડિયાના જેવીજ થાય છે.

એક માણુસ લથડિયા ખાતો હતો તેની આંખ લાલ હતી. ઝોકાં આવતાં હતાં ત્યારે બીજા માણુસે પૂછ્યું કે દારૂબંધીના કાયદામાં તમારે માટે સારૂં ન કહેવાય. તરત જ બીજો માણુસ શરમાતા કહે છે મેં ખૂબ ખાધું હતું. તેથી નિદ્રા ન થવાથી મારી આ દશા થઈ છે. મેં દારૂ પીધો નથી સમજયાં ને ?

રોગ જોવા માટે ડોકટર જીભ બહાર કઢાવે છે. કારણુ જીભ ઊપર બધો મેલ આવે છે, તે બતાવે છે. બધાં મેલનું સ્થાન જીભ છે. જેની જીભ કાબુમાં નહીં તેની આંખ પણુ બગડે છે. આંખ બગડતા કાન – નાક – બગડે છે. જીભને અનુકૂળ વિષયો ગમે છે. તેથી સર્વરોગોનું મૂળ સ્થાન જીભ છે. અને આંબિલ તપમાં જીભ ઉપર સારો કાબુ આવે છે.

બાર પ્રકારનાં તપો દરેક જીવ કરી રહયાં છે.

તે મોહ રાજાની આજ્ઞાથી કરે છે તે કેવી રીતે કરે છે તે આપણે જોઈએ.

ટાઈફોઈડ થયો હોય તે વખતે ડોકટર કહે કે મહિનો ભૂખ્યું રહેવું પડશે તો આપણે ભૂખ્યા રહીએ છીએ. આ એક પ્રકારનો મોહરાજાનો અણુહારી તપ છે.

પેટમાં ચાંદુ પડયું હોય ડોકટર કહે કે ઓછું ખાવું પડશે તો આપણે ઓછું ખાઈએ છીએ. આ એક પ્રકારનો મોહરાજાનો ઉણોદરી તપ છે.

હોજરી મંદ પડી હોય કે અવારનવાર પેટમાં દુઃખાવો થતો હોય ત્યારે ડાક્ટર કહે કઠોર, તળેલું નહીં વપરાય. તેમજ ભારે વસ્તુ નહીં વપરાય આ પણ એક પ્રકારના મોહરાજાનો વૃત્તિ સંક્ષેપ તપ થયો.

ખરજવું થયું હોય ડોકટર કહે દૂધ, ઘી, મીઠું, તળેલું, દહીં, ગોળ, ખાંડ આદિ વસ્તુ બંધ કરવી પડશે તો તરત આપણે તથાસ્તુ કરીએ છીએ આ એક પ્રકારનો મોહ. રાજાનો રસ ત્યાગ થયો.

શરીર નબળું હોય અને શરીરને મજબુત બનાવવા માટે ડોકટર કહે રોજ ૪ માઈલ ચાલવું પડશે. આ એક પ્રકારનો મોહરાજાનો કાય કલેશ તપ થયો

હાડનું દરદ થયું હોય અથવા ડબલ ન્યુમોનિયા થયો હોય ડોક્ટર કહે પથારી બહાર નહીં જવાય તો તે પ્રમાણે અમલ કરીએ. આ એક પ્રકારનો મોહરાજાનો

છે. એટલે નિદ્રા ઉપર કાબૂ મેળવવા આહાર ઉપર વિજય મેળવવો જોઈએ.

આહાર વધારે લેવાય અને નિદ્રા ઓછી લેવાય તો માણસ નરવસ બની જાય છે.

દારૂડિયો માણસ દારૂ પીધા પછી લથડિયા ખાય છે. તેની આંખ ઝીણી બની જાય છે. તથા લાલ બની જાય છે. આરપાર પાણી નીકળે છે. તેજ પ્રમાણે વધુ ખાઈને ઓછી નિદ્રા કરનારની હાલત પણ દારૂડિયાના જેવીજ થાય છે.

એક માણસ લથડિયા ખાતો હતો તેની આંખ લાલ હતી. ઝોકાં આવતાં હતાં ત્યારે બીજા માણસે પૂછ્યું કે દારૂબંધીના કાયદામાં તમારે માટે સારૂં ન કહેવાય. તરત જ બીજો માણસ શરમાતા કહે છે મેં ખૂબ ખાધું હતું. તેથી નિદ્રા ન થવાથી મારી આ દશા થઈ છે. મેં દારૂ પીધો નથી સમજયાં ને ?

રોગ જોવા માટે ડોકટર જીભ બહાર કઢાવે છે. કારણ જીભ ઊપર બધો મેલ આવે છે, તે બતાવે છે. બધાં મેલનું સ્થાન જીભ છે. જેની જીભ કાબુમાં નહીં તેની આંખ પણ બગડે છે. આંખ બગડતા કાન – નાક – બગડે છે. જીભને અનુકૂળ વિષયો ગમે છે. તેથી સર્વરોગો; નું મૂળ સ્થાન જીભ છે. અને આંબિલ તપમાં જીભ ઉપર સારો કાબુ આવે છે.

બાર પ્રકારનાં તપો દરેક જીવ કરી રહયાં છે. પણ

સંલીનતા તપ છે. આમ છ એ પ્રકારનાં બાહ્ય તપ મોહરાજાના હુકમથી કરીએ છીએ.

હવે આપણે જો ચારિત્ર રાજાના હુકમથી ઉપવાસ આદિ અણુસન તપ કરીએ, ઓછું ખવારૂપ ઉણોદરી તપ કરીએ, ઓછા દ્રવ્ય વાપરવા રૂપ વૃત્તિ સંક્ષેપ તપ કરીએ, વિગાઇ ત્યાગ કરીને મનગમતા ભોજનનો ત્યાગ કરવા રૂપ રસત્યાગનો તપ કરીએ ખમાસમણા વિહાર લોચ આદિ કરવા રૂપ કાયક્લેશ રૂપ તપ કરીએ અને અંગોને સંકોચાવી રાખવા માટે સંલીનતા તપ કરીએ તો આપણા આત્માનો નિસ્તાર થાય. સંસાર અલ્પ થાય છે. અને એકવાર શાશ્વત પરિપૂર્ણ સુખના ભોકતા બનીએ છીએ ત્યારે મોહરાજાની આજ્ઞારૂપ અને શરીરના રાગ આદિના કારણે તપ કરીએ તો સંસાર વધે છે. અને આત્મા ચારગતિમાં અનંતો કાળ પરિભ્રમણ કરે છે.

હવે આપણે તે રીતે જ મોહરાજાની આજ્ઞાથી થતાં અભ્યંતર તપના વિચાર કરીએ.

ખાવાની ભુલ થઈ. પેચોટી ખસી ગઈ હોય તો પાંચ દિવસ ન ખાવા રૂપ (૧) પ્રાયશ્ચિત કરીએ છીએ (૨) પૈસા મલતા હોય તો શેઠ શાહુકાર નો વિનય કરીએ છીએ. (૩) છોકરા છૈરાં માંદા પડયાં હોય છે તેની પ્રેમ પૂર્વક સરભરા વૈયાવચ્ચ કરીએ છીએ. (૪) " આ મારા છોકરા આ મારા છોકરી આ મારા પૈસાના અજપાજાપ સ્વાધ્યાય પણ કરીએ છીએ. (૫) સંસારના પદાર્થમાં કે વેપારમાં તયલીન થતા ગમે તેવા

ધોંધાટ સહન કરીએ છીએ કોઈ આવ્યું કે ગયું તેની ખબર પડતી નથી. એટલે ધ્યાન પણ કરીએ છીએ. ગરાગી મલતી હોય તો બે કલાક રૂપ ખડે પગે રહીએ છીએ. અથવા તો મોટર-ગાડી આદીમાં ટિકિટ મેળવવા કયૂ માં ઉભા રહેવા રૂપ કાઉસ્સગ પણ કરીએ છીએ. કાઉસ્સગ એટલે કાયાને ત્યાગ.......આમ મોહરાજાની આજ્ઞાથી અભ્યંતર તપ પણ કરીએ છીએ તેજ તપ જો આત્માનો કર્મ મલ કાઢવા કરીએ તો સાચું સુખ હથેળીમાં રમતું થઈ જાય છે.

બાયોકેમિકની બાર દવા ગમે તેવા રોગોનો નાશ કરે છે. તેમ જૈન શાસનના બાર પ્રકારના તપો આત્માનાં ગમે તેવા રોગોનો નાશ કરે છે. તેમજ શરીરના રોગોનો પણ નાશ કરે છે. તપથી શરીરમાંથી લબ્ધિ પ્રગટે છે.

તપ કરવાથી કષ્ટ સહન કરવાનો અભ્યાસ પડે છે. તેથી દુઃખમાં સમાધિ રહે છે. અને તપ એ મળેલી સામગ્રીને લાત માર્યા વગર થતો નથી એટલે તપ સુખની સામગ્રીને લાત મારવાનું શીખવાડે છે.

ગયાભવના પાપ આ ભવમાં તપથી શી રીતે ધોવાય છે. જેમ માણસ ને ગામડામાં પગનું ફ્રેકચર થયું અને અમદાવાદમાં સારૂં થાય છે તેમ તપશ્ચર્યા કરવાથી ગયા ભવના પાપો આભવમાં નાશ પામે છે.

તપશ્ચર્યાથી શરીર ઓછું થાય છે. પરંતુ તે તો કોઈ દર્દીને પેટમાં એક રતલની ગાંઠ થઈ હોય હવે તેનું

ઓપરેશન કરવામાં આવે તો નજર ઓછું થાય છતાં ઓપરેશન કરતાં પછી ઘણી વાર થાય છે કે પાછો રોગ થયો. તે રીતે તપશ્ચર્યાથી કર્મરોગ દૂર થાય છે

તપશ્ચર્યાના પાલનથી બરાબર આચરવાથી શરીરના રોગો દૂર થતાં નવી સ્ફુર્તિ અને નવી શક્તિ મળે છે. એ તપનો અનેરો પ્રભાવ છે.

પાંચ પ્રકારના આચારની ત્રુટીનું પ્રાયશ્ચિત પણ તપથી થાય છે. એ તપનું સર્વશ્રેષ્ઠપણું બતાવે છે.

બારે પ્રકારના તપમાંથી કોઇપણ એક તપ વિના એકે આત્મા મુક્તિએ ગયો નથી. મુક્તિએ જતો નથી અને જવાનો પણ નથી. એ બતાવે છે કે તપશ્ચર્યાનો મહિમા ઉત્તમ છે સર્વનો આધાર પણ તે છે. માટે એ તપશ્ચર્યા ને જીવનમાં ધારણ કરી મુક્તિ સુખને પામીએ.

જીહ્વા ઇન્દ્રીય જ બધાથી ખરાબ છે. જેવી રીતે જીહ્વા ઇન્દ્રીય ખારૂં ખાય તો કાન બહેરા થાય, તીખું ખાય તો આંખ ખરાબ થાય આઇસ્ક્રીમ આદિ ઠંડા પીણા વાપરે તો નાક ખરાબ થાય, ભારે પદાર્થ વાપરે તો જીભમાં

ચાંદા પડે. તળેલું આદિ વાપરે તો ચામડી ખરાબ થાય છે. તે રીતે આત્મિક દષ્ટિએ જોઈએ તો જીભ વિગઈઓ વાપરે તો આંખ બગડે, આંખ બગાડતા ખરાબ સાંભરવાનું મન

થાય. સારી સુગંધમાં મન વિશેષ દોડે ! આંખ બગડતાં સ્પર્શેન્દ્રીય પણ સતેજ બને છે. માટે જીભ ઉપર કાબુ મેળવવો જોઈએ.

આ જીભલડી ભલે સાડાત્રણ આંગળની છે પરંતુ સાડા ત્રણ અબજ માણસોને નચાવે છે.

સમસ્ત વિશ્વને કચડવું તે તેના હાથની બાજી છે. અને સમસ્ત વિશ્વનું ઉત્થાન કરવું તે પણ તેના હાથની વાત છે.

કહે છે કે — આફ્રિકામાં કોઈ મલે તો બે જીભલડી ભેગી કરી સામસામી ભટકાવે છે. પરંતુ તેનું કારણ એ છે કે – આ જીભલડીને કાબુમાં રાખો.

આપણે પણ જીહ્વા ઈન્દ્રીય ઉપર કાબૂ મેળવી આંબિલ તપને જીવનમાં ઓતપ્રોત કરીએ જે દ્વારા ખાવાનું મલે છે અને રસનાને ફટકા પણ મળે છે.

ક્રિયા

જે વસ્તુ ક્રિયાથી ચાલતી હોય તે ભાવનાથી ન થાય અને જે ભાવનાથી થતી હોય તે ક્રિયાથી ન થાય. પરદેશ પત્ર લખવો હોય અને કોઈ પત્રનો ભાવ બોલી જાય તો પરદેશમાં તે ભાવનો ખ્યાલ આવતો નથી. તેનું તો લખાણ થવું જોઈએ. તે ન્યાય મુજબ જે વસ્તુ ક્રિયાથી શક્ય છે. તે ભાવનાથી શક્ય નથી.

ઓપરેશન કરવામાં આવે તો વજન ઓછું થાય છતાં ઓપરેશન થતાં દર્દી રાજી થાય છે કે મારો રોગ ગયો. તે રીતે તપશ્ચર્યાથી કર્મરોગ દૂર થાય છે.

તપશ્ચર્યાના પારણે બરાબર સાચવવાથી શરીરના રોગો દૂર થતાં નવી સ્ફૂર્તિ અને નવી શક્તિ મળે છે. એ તપનો અનેરો પ્રભાવ છે.

પાંચ પ્રકારના આચારની શુદ્ધિનું પ્રાયશ્ચિત પણ તપથી અપાય છે. એ તપનું માહાત્મ્ય બતાવે છે.

[illegible] પ્રકારના તપમાંથી કોઈપણ એક તપ વિના [illegible] નથી. [illegible] નથી [illegible] નથી. એ બતાવે છે કે તપશ્ચર્યાનો [illegible]

[illegible]

[illegible]

થાય. સારી સુગંધમાં મન વિશેષ દોડે ! આંખ બગડતાં સ્પર્શેન્દ્રીય પણ સતેજ બને છે. માટે જીભ ઉપર કાબુ મેળવવો જોઈએ.

આ જીભલડી ભલે સાડાત્રણ આંગળની છે પરંતુ સાડા ત્રણ અબજ માણસોને નચાવે છે.

સમસ્ત વિશ્વને કચડવું તે તેના હાથની બાજી છે. અને સમસ્ત વિશ્વનું ઉત્થાન કરવું તે પણ તેના હાથની વાત છે.

કહે છે કે — આફ્રિકામાં કોઈ મલે તો બે જીભલડી ભેગી કરી સામસામી ભટકાવે છે. પરંતુ તેનું કારણ એ છે કે — આ જીભલડીને કાબુમાં રાખો.

આપણે પણ જીહ્વા ઈન્દ્રીય ઉપર કાબૂ મેળવી આંબિલ તપને જીવનમાં ઓતપ્રોત કરીએ જે દ્વારા ખાવાનું મલે છે અને રસનાને ટૂંટકા પણ મળે છે.

ક્રિયા

જે વસ્તુ ક્રિયાથી ચાલતી હોય તે ભાવનાથી ન થાય અને જે ભાવનાથી થતી હોય તે ક્રિયાથી ન થાય. પરદેશ પત્ર લખવો હોય અને કોઈ પત્રનો ભાવ બોલી જાય તો પરદેશમાં તે ભાવનો ખ્યાલ આવતો નથી. તેનું તો લખાણ થવું જોઈએ તે ન્યાય મુજબ જે વસ્તુ ક્રિયાથી શકય છે. તે ભાવનાથી શકય નથી.

નાના છોકરાને એકડો કરાવતાં પહેલાં લખાવાને પ્રયત્ન કરવો પડે છે. આ એકડો સમજાવવાથી, તેનાથી કાંઇ પતતું નથી, તે માટે તેમને ક્રિયા કરાવવી પડે છે. તેવી રીતે જે વસ્તુ લખવાથી થતી હોય તે બોલવાથી ન થાય.

એક ઘરમાં ભાઈ બહેન તેમની વય તો માત્ર દસ કે બાર વર્ષની હતી. પરંતુ એકવાર અબોલા થતાં એકબીજા બોલવા ન માંડયા, બેન દરરોજ સવારના પાંચ વાગે ઉઠતી હતી.

એકવાર ભાઇને સવારના પરેડ કરવા જવાનું, એટલે સવારના વહેલા ઉઠાડવાનું બેનને લખ્યું કે બેન, મને પાંચ વાગે ઉઠાડજે, બેનની બાજુમાં રાત્રે સૂતી વખતે કાગળ મૂકી આવ્યો.

બેને કાગળમાં લખ્યું કે બચુભાઈ તમો પાંચ વાગે ઉઠો. સૂતેલા બચુની બાજુમાં બેન કાગળ મૂકી આવી. આમ બચુભાઈનું કામ પત્યું નહીં.

તેજ ન્યાય મુજબ દાન, તપની ક્રિયા ન હોય અને ભાવ હોય તો પણ કેટલીકવાર વ્યર્થ જાય છે. એટલે તો દાન – શીલ – તપ તે ભાવપૂર્વક કરવાનો કહ્યો છે. દાન વગરનો ભાવ તે ભાવ નથી. દાન પણ ત્યાગ માટે કરવાનું છે. શીલ પણ ત્યાગ માટે કરવાનું છે. તપ પણ ત્યાગ માટે કરવાનો છે. ભાવ પણ ત્યાગ માટે કરવાનો છે.

બીજી રીતે જેમ અહીં લખાણથી બચુભાઈનું ઉઠ-
ાનું કામ પત્યું નહીં તેમ એટલી ક્રિયાથી આત્માનું કામ
પતતું નથી તેમાં બચુભાઈને બેનને કહેવાની જરૂર હતી.
તે જ મુજબ આપણે ભાવની જરૂર હોય છે.

સાચો ભાવ આવ્યા પછી ક્રિયાની જરૂર નથી. તે
બોલનાર મૂર્ખ છે. ભાવ આવ્યા પછી ક્રિયા હોય નહીં
એતું નહીં પણ ક્રિયા સ્વાભાવિક થઈ જાય છે.

નાના છોકરાને એકડો આવડયા પછી એકડો શીખવા-
ડવાનો પ્રયત્ન કરવો પડતો નથી, તેમ ભાવને પામ્યા પછી
ક્રિયા કરવાનો પ્રયત્ન કરવો પડતો નથી, તેથી ક્રિયાને
ઉડાડનારા મૂર્ખ છે. જૈન શાસનના બધા અનુષ્ઠાનો અને
બધી ક્રિયાઓ જગતનું મમત્વ મુકવા માટે છે. જગતનું
મમત્વ કરવું તે તો જ્ઞાનીની દષ્ટિએ મુર્ખાઈનું કામ છે....!

(૨) વિધિ

ડાયબિટિસના દર્દીને થોડી સાકર ઓછી થઈ જાય
તો ચક્કર આવે તેથી તેના દર્દીઓ પિપરમિંટ કે
ચેંડા આદિની સામગ્રી પોતાની પાસે રાખતા હોય છે.
તેવા દર્દીને સાકર વધી જાય તો પણ બેભાન થવું વગેરે
થાય છે.

તે રીતે સંસારના જીવો દર્દી છે વિષયકષાય દર્દ છે
જૈન શાસનનાં અનુષ્ઠાનોની વિધિ એ સાકર છે શ્રી તીર્થં-

નાના છોકરાને એકડો કરાવતાં પહેલાં લખાવાનો પ્રયત્ન કરવો પડે છે. આ એકડો સમજાવવાથી, તેનાથી કાંઇ પતતું નથી, તે માટે તેમને ક્રિયા કરાવવી પડે છે. તેવી રીતે જે વસ્તુ લખવાથી થતી હોય તે બોલવાથી ન થાય.

એક ઘરમાં ભાઈ બહેન તેમની વય તો માત્ર દસ કે બાર વર્ષની હતી. પરંતુ એકવાર અબોલા થતાં એકબીજા બોલવા ન માંડયા, બેન દરરોજ સવારના પાંચ વાગે ઉઠતી હતી.

એકવાર ભાઇને સવારના પરેડ કરવા જવાનું, એટલે સવારના વહેલા ઉઠાડવાનું બેનને લખ્યું કે બેન, મને પાંચ વાગે ઉઠાડજે, બેનની બાજુમાં રાત્રે સૂતી વખતે કાગળ મૂકી આવ્યો.

બેને કાગળમાં લખ્યું કે બચુભાઈ તમો પાંચ વાગે ઉઠો. સૂતેલા બચુની બાજુમાં બેન કાગળ મૂકી આવી. આમ બચુભાઈનું કામ પત્યું નહીં.

તે જ ન્યાય મુજબ દાન, તપની ક્રિયા ન હોય અને ભાવ હોય તો પણ કેટલીકવાર વ્યર્થ જાય છે. એટલે તો દાન – શીલ – તપ તે ભાવપૂર્વક કરવાનો કહ્યો છે. દાન વગરનો ભાવ તે ભાવ નથી. દાન પણ ત્યાગ માટે કરવાનું છે. શીલ પણ ત્યાગ માટે કરવાનું છે. તપ પણ ત્યાગ માટે કરવાનો છે. ભાવ પણ ત્યાગ માટે કરવાનો છે.

બીજી રીતે જેમ અહીં લખાણથી ઠ.ચુણાંઈનું ઉઠ-વાનું કામ પત્યું નહીં તેમ એકલી ક્રિયાથી આત્માનું કામ પતતું નથી તેમાં બચુભાઈને બેનને કહેવાની જરૂર હતી. તે જ મુજબ આપણે ભાવની જરૂર હોય છે.

સાચો ભાવ આવ્યા પછી ક્રિયાની જરૂર નથી. તે બોલનાર મૂર્ખ છે. ભાવ આવ્યા પછી ક્રિયા હોય નહીં એવું નહીં પણ ક્રિયા સ્વાભાવિક થઈ જાય છે.

નાના છોકરાને એકડો આવડયા પછી એકડો શીખવા-ડવાનો પ્રયત્ન કરવો પડતો નથી, તેમ ભાવને પામ્યા પછી ક્રિયા કરવાનો પ્રયત્ન કરવો પડતો નથી, તેથી ક્રિયાને ઉડાડનારા મૂર્ખ છે. જૈન શાસનના બધા અનુષ્ઠાનો અને બધી ક્રિયાઓ જગતનું મમત્વ મુકવા માટે છે. જગતનું મમત્વ કરવું તે તો જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ મુર્ખાઈનું કામ છે....!

(૨) વિધિ

ડાયબિટિસના દર્દીને થોડી સાકર ઓછી થઇ જાય તો ચક્કર આવે તેથી તેના દર્દીઓ પિપરમિંટ કે પેંડા આદિની સામગ્રી પોતાની પાસે રાખતા હોય છે. તેવા દર્દીને સાકર વધી જાય તો પણ બેભાન થવું વગેરે થાય છે.

તે રીતે સંસારના જીવો દર્દી છે વિષયકષાય દર્દ છે જૈન શાસનનાં અનુષ્ઠાનોની વિધિ એ સાકર છે શ્રી તીર્થં-

દિશા ઉંધી છે.

માણસ સુખની પાછળ દોડાદોડ કરી છે. પરંતુ સંસારમાં સુખ મળતું નથી. જ્યાં સુખ ન મળતું હોય તો માણસે દિશા બદલવી જોઈએ. પરંતુ દિશા બદલતો નથી.

એક વ્યાપાર કરતાં જો આવક ન થાય અને ઉપરથી મજુરી માથે પડે તો માણસ વેપાર બદલી નાખે છે. પરંતુ આજે આપણા આત્માની સંસારના વિષયોથી કોઈ ફાયદો ન હોવા છતાં તેના તરફ તેની આંધળી દોટ ચાલું છે.

માણસે સુખ માન્યું છે, બીજામાં અને સુખ છે તેનાથી બીજામાં

અહંભાવ સુખ અનુભવવા દેતું નથી. મોટા ડ્રીલીંગ મશીનથી આજે તેલના કૂવા ખોદાય છે; પરંતુ થોડું ખોદ્યા પછી તેલની સંભાવના ન હોય તો બીજે ઠેકાણે ખોદે છે.

કારણ તેમ ન કરવાથી મહેનત માથે પડે. તેલ હાથમાં આવે નહી, તે રીતે અહંભાવને છોડીને સોહંમાં જવું જોઈએ.

એક જાડા ભાઈ બસમાં મુસાફરી કરી રહ્યા હતા, તે બસમાં જગ્યા ન હતી, પડી ન જવાય, અને ઉભું રહેવા માટે સાંકળ પકડીને શેઠ ઉભા રહ્યા. શેઠના બીજા હાથમાં ચોપડાઓ હતા.

ત્યાર બાદ ઉભેલા શેઠ પાંસે કંડક્ટર આવ્યો અને પૂછ્યું કે ટીકિટ ક્યાંની આપું ? ચાલતી બસે પૈસા

કર ભગવંત એ તેના ડોકટર છે. કહેલી વિધિ ઓછી વધતી થાય તો નુકશાન થાય છે.

લો બ્લડ પ્રેશરવાળાને મિઠું (નમક) ખવરાવવામાં આવે તો દર્દ શાંત થાય છે, અને હાઇ બ્લડ પ્રેશરવાળાને મીઠું ખવરાવવાનું બંધ કરવું પડે છે. નમક શરીરથી વધારે થઇ જાય તો નુકશાન થાય છે.

એ રીતે જે પ્રમાણે વિધિ કહી હોય તે રીતે વિધિ કરવાથી લાભ થાય છે.

કોઈપણ ક્રિયા વિધિ મુજબ થવી જોઈએ. થોડી વધારે કે થોડી ઓછી ન ચાલે. ચેકમાંયે મગનલાલનો 'મ' માત્ર લખો કે એક અક્ષર ઓછો લખો તો પણ ન ચાલે, તેમ મગનલાલ તથા બીજા છોકરાના વધારાના નામ લખો તો ન ચાલે.

જન્મથી મુંગો છે. એમ બોલનારો મુંગો ન હોય. તેમ વિધિ અવિધિ બધું ચાલે, એમ બોલનારો સમકિતી ન હોય,

સાહેબ, પ્રતિક્રમણ પંદર દિવસનું ન થયું હોય તો પંદર દિવસના સામટા પ્રતિક્રમણ જુદા જુદા કરી ભેગા કરી શકે નહીં. કોઇ ખાણાવાળો પંદર દિવસનાં ભેગાં ખાણાં ખાય તો એવી રીતે હાસ્યને પાત્ર થાય. અથવા પંદર દિવસનું ખાય તો ખવાય નહીં, તેમ પંદર દિવસના ભેગું પ્રતિક્રમણ ન થાય.

દિશા ઉંધી છે.

માણુસ સુખની પાછળ દોડદોડ કરી છે. પરંતુ સંસા-
ી સુખ મળતું નથી. જ્યાં સુખ ન મળતું હોય તો માણુસે
દિશા બદલવી જોઇએ. પરંતુ દિશા બદલતો નથી.
એક વ્યાપાર કરતાં જો આવક ન થાય અને ઉપરથી
મજુરી માથે પડે તો માણુસ વેપાર બદલી નાખે છે. પરંતુ
આજે આપણા આત્માની સંસારના વિષયોથી કોઈ ફાયદો
ન હોવા છતાં તેના તરફ તેની આંધળી દોટ ચાલું છે.
માણુસે સુખ માન્યું છે, બીજામાં અને સુખ છે
તેનાથી બીજામાં
અહંભાવ સુખ અનુભવવા દેતુ નથી. મોટા ડ્રીલીંગ
મશીનથી આજે તેલના કૂવા ખોદાય છે; પરંતુ થોડું
ખોદ્યા પછી તેલની સંભાવના ન હોય તો બીજે ઠેકાણે
ખોદે છે.
કારણુ તેમ ન કરવાથી મહેનત માથે પડે. તેલ હાથમાં
આવે નહી, તે રીતે અહંભાવને છોડીને સોહંમાં જવું જોઈએ.
એક જાડા ભાઈ બસમાં મુસાફરી કરી રહ્યા હતા,
તે બસમાં જગ્યા ન હતી, પડી ન જવાય, અને ઉભું
ઢવા માટે સાંકળ પકડીને શેઠ ઉભા રહ્યા. શેઠના બીજા
માં ચોપડાઓ હતા.
ત્યાર બાદ ઉભેલા શેઠ પાસે કંડકટર આવ્યો અને
છયું કે ટીકિટ ક્યાંની આપું? ચાલતી બસે પૈસા

કાઢવા કેવી રીતે? શેઠે કહ્યું: ભાગ બદલે ડૉક્ટર સાહેબ તમે સાંકળ પકડી રાખો. ડૉક્ટરે સાંકળ પકડી. અહીંયા શેઠે ડૉક્ટરને ગોપલા પકડાવવાના બદલે સાંકળ પકડાવી હોવાથી શેઠ ખાડામાં ગબડી પડયા.

તેવી જ હાલતની હાલત આપણી છે. જો જડ સામગ્રી મળવાથી જીવન જીવાય એમ માનીએ છીએ. ચેતનની શુદ્ધિ ભાવના સાંકળ છે. તેને આપણે છોડી દીધી છે.

પરંતુ આજે સુખ મેળવવા છતાં સુખ મળતું નથી. તેના માટે કોઇ તેનું સંશોધન નથી. ખોજ નથી. કોઈ કારણુ શોધવા તરફ લક્ષ્ય નથી. પિંડે-તે બ્રહ્માંડે—એ તરફ લક્ષ્ય નથી.

પ્રતિક્રમણુ, સામાયિક પૌષધ, કર્યા પછી સમતા ન આવે તો સમજવું જોઈએ કે પ્રતિક્રમણુની ક્રિયાનો આમાં દોષ નથી, દોષ મારોજ છે.

આંખ દુઃખતી હોય, ડોક્ટર દવા બરાબર જો લખી આપે, ચશ્મા કરી આપે, અને બરાબર આંખે દેખાતું ન થાય તો તેમાં ડોકટરનો દોષ નથી, આંખમાં કોઈ નવો દોષ પેઠો છે.

આંખથી બીજા બધાને દૂરની વસ્તુ જોઈ શકાતી હોય અને પોતાની આંખથી દૂર જોઇ શકાતું ન હોય તેમાં દોષ પોતાની આંખનો છે તેમ સમજી તમે તરત ડોકટર પાસે જાવ છો. ડો. સાહેબ મને વસ્તુ કેમ બરાબ દેખાતી નથી? તેમાં દૂર રહેલી વસ્તુનો તમે દોષ નથં

માનતા પોતાની આંખનો દોષ માનો છો અને તેની દવા કરો છો તેમ આપણે બીજાના ગુણ જોઈ ન શકાતા હોઈએ તો આપણે માનવું જોઈએ કે આપણામાં ખામી છે.

માનવ માત્રમાં ગુણ ભરેલાં છે. ગુણ વગર માનવ ભવ મળી શકતો નથી, ગુણ વગર માનવ ભવ મળતો હોય તો કોઈ તિર્યંચ ન હોય!

માણસ ને સુખ મેળવવાનો સાચો ઉપાય બીજાના ગુણ જોવા તે છે. એ ગુણ જોતો થાય તો પોતાના દુર્ગુણ દેખાય. એમાંથી તેનો સ્વાર્થ ચાલ્યો જાય છે.

સ્વના દર્શનથી સાચું સ્વરૂપ દર્શન થઈ વિશ્વ દર્શન થાય છે.

નાનાં છોકરાં બોલબેટ રમતાં હોય, તેમાં જે છોકરો કેચ ન કરી શકે તો તેમાં કેચ ન કરનારો પોતાની ખામી માને છે.

ઈતરમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે, ‘પિંડે તે બ્રહ્માંડે’ એ સૂત્ર મુજબ માણસોની ઉત્ક્રાંતિ પામવાનો સાચો ઉપાય એજ છે.

કોઇ અસર (પ્રભાવ) આખી વસ્તુને કરવી હોય તો તેનામાં રહેલા મધ્યબિંદુને પકડવું પડે છે. મધ્યબિંદુને બરાબર પકડો. ત્યાં હથોડો મારો તો બે બાજુના કિનારા ઉપર તેના પર ધ્રૂજારી થયા કરે છે એવી જ રીતે સ્વ દર્શન એ જ વિશ્વદર્શન કરાવે છે. વિશ્વદર્શન બીજાના ગુણ જોવાથી થાય છે. અહીં સ્વદર્શન મધ્ય બિંદુ છે.

ઘણા પાણીની અંદર એક નાનકડું પાણીનું ટીપું પાણીમાં આપણા વર્તુળાકારમાં મોજું પેદા કરે છે. બીજાના ગુણ ગ્રહણ કરવાનું પણ તેવું છે.

નાનકડો ઝેરી સર્પ કરડે તો માણસ આખો ખલાસ થઈ જાય છે તેમ ગુણ રૂપી નાનકડો સર્પ આત્માના દોષનો નાશ કરે છે.

જેવી જેની દૃષ્ટિ હોય તેને તેવું દેખાય છે. અગ્નિમાં જ્યોતિ દેખાય છે. અને દોષ જોનારો અગ્નિમાં ધૂમાડો જુએ છે.

દૃષ્ટિબિંદુથી કોઇ બે રાત વચ્ચે દિવસ કહે છે. કોઈ બે દિવસ વચ્ચે રાત કહે છે.

આજે કોઇ પણ માણસે અનાચાર કર્યો હોય તો તેને સુધારવા માટે યોગ્ય ઉપદેશ આપ્યા વગર લોકો ઘૃણાથી જુએ છે. પરંતુ પોતાના માનસિક વ્યભિચારને કોઇ જોઇ શકતું નથી. અને જો જોતો થાય તો માણસ બધામાંથી ગુણ દર્શન કરે છે.

બાઈબલમાં એક વાત આવે છે: કે કોઈ માણસ અનાચારી હતો. લોકોએ ખૂબ ઘૃણા કરી ખૂબ માર્યો. દોષી માણસને પોતાની ભૂલ કબુલ કર્યા પછી પણ લોકોએ તિરસ્કાર ઓછો કર્યો નહીં. લોકોએ ગુરુને કહ્યું આમને કારમી સજા કરો.' ઇસુખ્રિસ્તે કહ્યું; જે કોઇને આજલગી ખરાબ વિચાર ન આવ્યો હોય તે રહી જાવ બાકીના ભાગી જાવ. એટલે કોઇ પણ રહી શક્યું નહીં. કારણ બધા દોષિત હતા.

આંખ જગતને જોઈ શકે છે. પોતાને નથી જોઈ શકતી તેમ આપણે બીજાના દોષો જોઈ શકીએ છીએ, પરંતુ આપણા દોષો જોઈ શકતા નથી.

સમ્યગ્દર્શન એ ઔષધ છે. સંયમ એ પથ્ય પાલન અનુપાન છે! બીજાના દોષોનું મૌન એ 'ચરી' છે. આ એ આપણામાં બની જાય તો આત્માનો બેડો પાર થઈ જાય.

શરીરની અંદર આંખ, કાન, નાક, જીભ ઈત્યાદિ વગેરે જુદું દેખાય છે પણ તેમાંથી આપણા શરીરમાં હૃદય તો એક છે. તેવી રીતે જ સુખ પ્રાપ્તિના અનુષ્ઠાનો અનેક છે. તે બધાનું હાર્દ ગુણીઓને સેવવા અને સ્વ દોષોનું દર્શન કરવું તે છે.

જૈન શાસનમાં એક કથા આવે છે કે :—એક કૌટુંબિક સંપત્તિવાન શેઠને સંઘ કાઢવાનો હતો. પરંતુ શેઠને ફુરસદ નહીં મળી શકવાથી, તેમજ કેટલાંક કૌટુમ્બિક કારણોસર સંઘ નીકળતો નહીં. કોઈવાર કોઈ ગુજરી જાય તો કેટલીક વાર વહુની સુવાવડ નો પ્રસંગ હોય તો કોઈક વાર લગ્ન પ્રસંગ વગેરે હોય કુટુમ્બ મોટું હોવાના પરિણામે કોઈ ને કોઈ કારણો આવી જતા અને સંઘ બંધ રહ્યા જ કરતો

શેઠની વયમર્યાદા પણ પૂર્ણતાને આરે આવી પહોંચી હતી. આમને આમ સમય વીતી જશે તો સંઘ ક્યારે નીકળશે? હવે તો આવતી સાલે તો જરૂરથી સંઘ કાઢીને મેલી ભાવના પૂર્ણ કરવી, તેવું નક્કી કર્યું ત્યાં તો નાના

દિકરાની વહુને જ સુવાવડ પ્રસંગ આવવાની તૈયારી હતી. નાના છોકરાની વહુ સમજુ અને ચાલાક હતી.

તેણે કહ્યું, 'તમે ખુશીથી સંઘ કાઢો મારા લીધે સંઘનો અંતરાય સહુને થાય તે સારૂં નહીં'.

સંઘ વાજતે ગાજતે નીકળ્યો નાની વહુ દરરોજ સંઘની અનુમોદના કરે કે આજે સંઘ અમુક ગામમાં પહોંચ્યો હશે. તેનું ભવ્ય સ્વાગત થતું હશે.... અને પોતાની જાતને અભાગણી માનતી રહી. એમ કરતાં કરતાં ગણત્રીના દિવસો ગણતા પાલીતાણા સંઘને પહોંચવાનો મુકરર દિવસ આવ્યો. સવારના તે વહેલી ઉઠી. ને મનમાં નક્કી કર્યું કે જો શત્રુંજયના આદીશ્વર ભગવાન સાક્ષાત દર્શન આપે તો મારો હીરાનો હાર દુર્ભાગી એવી હું હે પ્રભુ તારા કંઠે ચઢાવું. વિચાર કરતાંની સાથે તુર્ત જ અધિષ્ઠાયક દેવ આદીશ્વર દાદાની પ્રતિમાં લઇ આવ્યા. પોતાનો હાર વહુએ પ્રેમભરી પૂજા સાથે ભગવાનને પહેરાવ્યો; પ્રતિમા તેના મૂળસ્થાને સિદ્ધગિરિ પહોંચી ગઇ.

સંઘ સવારમાં સિદ્ધગિરિ ચઢયો અને ઉપર પહોંચ્યો. શેઠે પ્રભુના ગળામાં પોતાનો હાર જોઇ નક્કી કર્યું, કે આ હાર તો મારી તિજોરીનો છે. મારા ધન્ય ભાગ્ય છે. ઘરે આવ્યા પછી છોકરાની વહુને વાત પૂછી અને વહુએ અથથી ઇતિસુધીની વાત કહી, શેઠ પણ, ખૂબ ખુશી થયા. અને કહે, ખરી યાત્રા તો તમે જ કરી. કારણ 'પિંડે તે બ્રહ્માંડે'

પોતાની જાતને એમ માને છે કે હું છું તો
છે અને મારાથી જગત શોભે છે. ટો તે મુર્ખ છે
આખરે તે હાંસીને પાત્ર બને છે.
એક ભાઇ બસમાં મુસાફરી કરી રહ્યો હતો પોતાની
હાંકતાં એને કહ્યું, હું કેટલી સેવા કરૂ છું; હું
હાત તો આ જગતનું....શું....થાત?

ડૉકટરે કહ્યું, સાચી વાત. સંગ્રહસ્થાનમાં તમારા
વા ગધેડાની જરૂર હતી. નહીં તો સંગ્રહસ્થાનમાં
ામી આવત. આજે પણ પોતાની મહત્તા ગાનારા બીજાને
ાટે હમેંશાં હાંસીને પાત્ર બને છે.

ચિંતન અને ચેતના

દરેક દુકાનદારને, પટાવાળાને નાઇ વગેરે હરહંમેશ
માટે એક જ વાત કરે છે કે માણસને સારી સુવિધા રહે
તે માટે આ દુકાન છે. તેના માટે સગવડતા વધારીએ
છીએ. આમ સ્વાર્થનો વાયુ જોરશોરથી ફૂંકાતો ગયો છે.
આજે વૈદ્યો ડોકટરો કહે છે કે રોગીની સેવા કરવા માટે
અમે ધંધા શરૂ કર્યા છે. પરંતુ પોતાને પૈસા કમાવા
માટે હું ડોકટર, વૈદ્ય કે વકીલ બન્યો છું. તે વાત ઢાંકી
દે છે. જેમ બગલો પોતાની જાતને સંતાડી શિકાર કરવા

માટે નદીમાં કે સરોવરમાં ધ્યાનસ્થ બેઠેલો હોય છે, તેવી વસ્તુ આજની છે....!

જો તેમ ન હોત તો પેટ પૂરતો રોટલો મળ્યા પછી ગરીબોની સેવા કરનાર, મફત દવા આપનારા વૈદ્ય, ડોકટરો ઠામઠામ જોવા મળી શકતા હોત પહેલાંના વૈદ્યો કે હકીમો આજના જમાના જેટલું ભણ્યા ન હતા. પરંતુ તેઓ ગરીબોની સેવા કરવા માટે ગરીબોને પૈસાની જરૂર હોય તો પૈસા આપતા. દવાની જો જરૂર હોય તો દવા આપતા. પરંતુ આજના યુગમાં ભાગ્યે જ એવા માણસો જોવા મળે છે.

પહેલાંના વૈદ્યો દવા કદાચ કોઇને મફત આપતા. છતાંયે કોઇને દાંડી પીટાવીને કહેતા નહીં જ કે મેં આ ગરીબની આબરૂ રાખી. પૈસા આપ્યા. તેનું કોઈપણ માનપત્ર લેતા નહીં અને વગર નામના કે વગર તખ્તીએ સહુના હૃદયમાં અમર યાદગાર બની જતાં હતાં.

આજના માનપત્ર મેળવનારાં ફોટાની ફ્રેમમાં કે ભીંતની દિવાલમાં જડાઈ ગયાં હોય છે. કોઈનાય હૃદય સુધી તો પહોંચી શકતાં નથી. જ્યારે પહેલાના વૈદ્ય, હકીમો કહેતાં કે અમે બીજાની સેવા અમારા સ્વાર્થ માટે કરીએ છીએ. સ્વ એટલે આત્મા અને અર્થ એટલે પ્રયોજન. આત્માના પ્રયોજન માટેની સેવા કરીએ છીએ. આજે લોકો પરમાર્થની વાતો કરનારા છે પરંતુ પારકાંની સેવા કરતાં જ નથી તો તેઓ પોતાના આત્માની સેવા કરતાં નથી.

આજે છાપાવાળા કહે, 'અમે તમને બરાબર સમાચાર મળી રહે તે માટે છાપાં વેચીએ છીએ.'

દરજીને પૂછીએ તો 'શરીર તમારૂં ઢંકાય, માટે કપડાં શીવી આપીએ છીએ. આમ દરેકના પ્રત્યુત્તર રૂપે એક વાઇ કહે છે કે તમને બધાને પૈસા મળી રહે તે માટે અમે પૈસા ચુકવીએ છીએ.

સ્વ માટે ધર્મ કરવાવાળા સાચા પરમાર્થ સાધી શકે છે માટે સ્વને ધ્યેય બિંદુ રાખીને જૈન શાસનના સિદ્ધાંતો સમજવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

જૈન શાસનમાં તો કહ્યું છે કે, છ કાયાનું અભય-દાન આત્માના માટે કરવાનું છે. સામાયિક, પૈષધ દાન પોતાના આત્મા માટે કરવાનું છે. આ રહસ્ય જેઓ જાણતાં હોય તેઓને કદાપિ અભિમાન આવતું નથી. પરમાર્થ એ લોટ છે અને સ્વાર્થ એ મીઠું છે. મીઠાંને લોટની જગ્યાએ વાપરવાની જેવી હાલત થાય તેવી હાલત આજે આપણી છે. સ્વાર્થમાં પરમાર્થ આવી જાય છે. વસ્તુનો રંગ જોતાં વસ્તુ જોવાઈ જાય માટે પરમાર્થ દ્વારા સ્વાર્થને અને સ્વાર્થ દ્વારા પરમાર્થનું સાચું સ્વરૂપ સમજી 'પૂર્ણાત્ પૂર્ણમ્' નો માર્ગ લેવો જોઇએ.

માણસને જેવી રીતે કોઈની નજર લાગી ન જાય માટે ગાલે કે આંખ પાસે મેંશનું ટીલું કરાય છે, તેથી માણસ શોભાયમાન પણ લાગે છે. પરંતુ તેજ માણસને જો આખા શરીરે મેંશ લગાડવામાં આવે તો તે હાંસીને પાત્ર બને છે. તેવી જ રીતે આત્માનો સ્વાર્થ એ શરીરના

સ્થાને છે અને પરમાર્થ એ મેંશની ટીલીના સ્થાને છે. હવે મેંશને સર્વસ્વ માનીએ તો શું થાય? માટે સ્વાર્થને મુખ્ય કેન્દ્ર બિન્દુ બનાવો. જેઓએ આત્માના સ્વાર્થને મુખ્ય કેન્દ્ર બિન્દુ રાખેલ છે તેનામાં મૈત્રી ભાવ આવ્યા વગર કદાપિ રહેતો નથી. કેમકે બીજાના આત્માને સ્વ સ્વરૂપે જુવો તે જ સાચો સ્વાર્થ છે.

'આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુ' કેમ કહ્યું?
'દેહવત્ સર્વ ભૂતેષુ' કેમ ન કહ્યું?

દરેક જીવના આત્મા તરફ લક્ષ રાખવાનું છે. બીજા આત્માની ભૌતિક સિદ્ધિ જોતાં તે વિચારે, પૂર્વ કાળમાં આ ભાઈએ જરૂર કોઈ ધર્મ સાધના કરી છે તેથી તે સુખી છે. તેમાં તે ધર્મ જુએ છે. આમ જોતાં એ આનંદ પામે છે કારણ કે તેમાં તેને ધર્મ દેખાય છે એટલે મૈત્રી ભાવને પામવાવાળો ઉપરના કચરા કે ખોખાનાં દર્શન કરવાવાળો હોતો નથી.

જો એ દેહમાં વાસનાથી દર્શન કરે તો મૈત્રીભાવ ટકી શકે નહીં કારણ કે પુદ્ગલ એ જડનું બનેલું છે. તેમાં રાગ જડનો આવવાનો અને જ્યાં જડનો રાગ આવ્યો એટલે મૈત્રી ટકી શકે નહીં. પુદ્ગલનો રાગ જ્યાં સુધી ઉપાદેય લાગે ત્યાં સુધી સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સર્વવિરતિ પામી શકાય નહીં. એટલે સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સર્વવિરતિ મૈત્રી ભાવ વિના ટકી શકે નહીં. માટે મૈત્રી ભાવના એ સર્વની જડ છે.

મૈત્રીના કારણે પંચ પરમેષ્ઠિ એ અરિહંત-સિદ્ધ-આચાર્ય-ઉપાધ્યાય-સાધુ બન્યા છે. પંચ પરમેષ્ટિમાં તેઓ મુકાયા છે. દુનિયાની સર્વશ્રેષ્ઠ વસ્તુઓમાં પંચ પરમેષ્ઠિ સ્થાન પામ્યા છે. દુનિયાના કોઈપણ માણસ કરતાં મૈત્રીભાવ વાળાને અધિક સુખ હોય છે. કારણ કે તેઓને બીજા સર્વમાં શુભ સિવાય કાંઈજ દેખાતું નથી.

મૈત્રી આદિ જાણનારો, વૃક્ષાદિ બાદર એકેન્દ્રિયને વિચારે છે કે આજીવ અવ્યવહાર રાશીમાંથી વ્યવહારમાં આવ્યો છે. એવી રીતે બેઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિયને જોતાં વિચારે કે કાંઈક શુભ કરતાં કરતાં ઉંચો આવ્યો લાગે છે. અને એક વાર શુભ કરતો કરતો યોગ્યતા થશે તો શુદ્ધ પણ બની જશે.

અરિહંત અને સિદ્ધ પણ 'આત્મવત્ ભૂતેષુ' એ ન્યાયે સર્વનું દર્શન કરે છે. બધાનો આત્મા ઉપાદાનમાં તો અનંત જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રવાળો છે. આ આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુનું દર્શન કરતાં ખાલી જડ શરીરના કોયડાનું હિત જોવા કોણ ઈચ્છે?

આલિશાન મકાન ઉપર કચરો ભરાઈ ગયો હોય કે બાવા લાગી ગયા હોય તો કોઈ તે મકાન ઉપર કુહાડો મારતો નથી, પરંતુ તેની ઉપરથી કચરો સાફ કરાવી રંગરોગાન કરે છે. એવી રીતે બીજાના કે પોતાના આત્મા ઉપર કર્મ કે રાગ-દ્વેષનો કચરો દેખાય છે તો તેના ઉપર દ્વેષ ન કરતાં તેનો મેલ કેમ સાફ થાય

મૈત્રીના કારણે પંચ પરમેષ્ઠિ એ અરિહંત-સિદ્ધ આચાર્ય-ઉપાધ્યાય-સાધુ બન્યા છે. પંચ પરમેષ્ઠિમાં તેઓ મુકાયા છે. દુનિયાની સર્વશ્રેષ્ઠ વસ્તુઓમાં પંચ પરમેષ્ઠિ સ્થાન પામ્યા છે. દુનિયાના કોઈપણ માણસ કરતાં મૈત્રીભાવ વાળાને અધિક સુખ હોય છે. કારણ કે તેઓને બીજા સર્વમાં શુભ સિવાય કાંઈજ દેખાતું નથી.

મૈત્રી આદિ જાણનારો, વૃક્ષાદિ બાદર એકેન્દ્રિયને વિચારે છે કે આજીવ અવ્યવહાર રાશીમાંથી વ્યવહારમાં આવ્યો છે. એવી રીતે બેઇન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિયને જોતાં વિચારે કે કાંઈક શુભ કરતાં કરતાં ઉંચો આવ્યો લાગે છે. અને એક વાર શુભ કરતો કરતો યોગ્યતા થશે તો શુદ્ધ પણ બની જશે.

અરિહંત અને સિદ્ધ પણ 'આત્મવત્ ભૂતેષુ' એ ન્યાયે સર્વનું દર્શન કરે છે. બધાનો આત્મા ઉપાદાનમાં તો અનંત જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રવાળો છે. આ આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુનું દર્શન કરતાં ખાલી જડ શરીરના કોયડાનું હિત જોવા કોણ ઈચ્છે?

આલિશાન મકાન ઉપર કચરો ભરાઈ ગયો હોય કે બાવા લાગી ગયા હોય તો કોઇ તે મકાન ઉપર કુહાડો મારતો નથી, પરંતુ તેની ઉપરથી કચરો સાફ કરાવી રંગરોગાન કરે છે. એવી રીતે બીજાના કે પોતાના આત્મા ઉપર કર્મ કે રાગ-દ્વેષનો કચરો દેખાય છે તો તેના ઉપર દ્વેષ ન કરતાં તેનો મેલ કેમ સાફ થાય

સ્થાને છે અને પરમાર્થ એ મેંશની ટીલીના સ્થાને છે. હવે મેંશને સર્વસ્વ માનીએ તો શું થાય? માટે સ્વાર્થને મુખ્ય કેન્દ્ર બિન્દુ બનાવો. જેઓએ આત્માના સ્વાર્થને મુખ્ય કેન્દ્ર બિન્દુ રાખેલ છે તેનામાં મૈત્રી ભાવ આવ્યા વગર કદાપિ રહેતો નથી. કેમકે બીજાના આત્માને સ્વ સ્વરૂપે જુવો તે જ સાચો સ્વાર્થ છે.

'આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુ' કેમ કહ્યું?
'દેહવત્ સર્વ ભૂતેષુ' કેમ ન કહ્યું?

દરેક જીવના આત્મા તરફ લક્ષ રાખવાનું છે. બીજા આત્માની ભૌતિક સિદ્ધિ જોતાં તે વિચારે, પૂર્વ કાળમાં આ ભાઈએ જરૂર કોઈ ધર્મ સાધના કરી છે તેથી તે સુખી છે. તેમાં તે ધર્મ જુએ છે. આમ જોતાં એ આનંદ પામે છે કારણ કે તેમાં તેને ધર્મ દેખાય છે એટલે મૈત્રી ભાવને પામવાવાળો ઉપરના કચરા કે ખોખાનાં દર્શન કરવાવાળો હોતો નથી.

જો એ દેહમાં વાસનાથી દર્શન કરે તો મૈત્રીભાવ ટકી શકે નહીં કારણ કે પુદ્ગલ એ જડનું બનેલું છે. તેમાં રાગ જડનો આવવાનો અને જ્યાં જડનો રાગ આવ્યો એટલે મૈત્રી ટકી શકે નહીં. પુદ્ગલનો રાગ જ્યાં સુધી ઉપાદેય લાગે ત્યાં સુધી સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સર્વવિરતિ પામી શકાય નહીં. એટલે સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સર્વવિરતિ
વિના ટકી શકે નહીં. માટે મૈત્રી ભાવના
જડ છે.

મૈત્રીના કારણે પંચ પરમેષ્ઠિ એ અરિહંત-સિદ્ધ-આચાર્ય-ઉપાધ્યાય-સાધુ બન્યા છે. પંચ પરમેષ્ઠિમાં તેઓ ગુંથાયા છે. દુનિયાની સર્વોત્કૃષ્ટ વસ્તુઓમાં પંચ પરમેષ્ઠિ સ્થાન પામ્યા છે. દુનિયાના કોઈપણ માણસ કરતાં મૈત્રીભાવ વાળાને અધિક સુખ હોય છે. કારણ કે તેઓને બીજા સર્વમાં સુખ સિવાય કાંઈજ દેખાતું નથી.

મૈત્રી આદિ ભાવનાઓ, વૃક્ષાદિ બાદર એકેન્દ્રિયને વિચારે છે કે આ જીવ અવ્યવહાર રાશીમાંથી વ્યવહારમાં આવ્યો છે. એવી રીતે બેઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિયને જોતાં વિચારે કે કાંઈક શુભ કરતાં કરતાં ઉંચો આવ્યો લાગે છે. અને એક વાર શુભ કરતો કરતો યોગ્યતા થયે તો શુદ્ધ પણ બની જશે.

અરિહંત અને સિદ્ધ પણ 'આત્મવત્ ભૂતેષુ' એ ન્યાયે સર્વનું દર્શન કરે છે. બધાનો આત્મા ઉપાદાનમાં તો અનંત જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રવાળો છે. આ આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુનું દર્શન કરતાં ખાલી જડ શરીરના કોયડાનું ચિત્ત જોવા કોણ ઇચ્છે?

આલિશાન મકાન ઉપર કચરો ભરાઈ ગયો હોય કે બાવા લાગી ગયા હોય તો કોઈ તે મકાન ઉપર કુહાડો મારતો નથી, પરંતુ તેની ઉપરથી કચરો સાફ કરાવી રંગરોગાન કરે છે. એવી રીતે બીજાના કે પોતાના આત્મા ઉપર કર્મ કે રાગ-દ્વેષનો કચરો દેખાય છે તો તેના ઉપર દ્વેષ ન કરતાં તેનો મેલ કેમ સાફ થાય

સ્થાને છે અને પરમાર્થ એ મેંશની ટી
હવે મેંશને સર્વસ્વ માનીએ તો શું થાય
મુખ્ય કેન્દ્ર બિન્દુ બનાવો. જેઓએ આ
મુખ્ય કેન્દ્ર બિન્દુ રાખેલ છે તેનાસ
આવ્યા વગર કદાપિ રહેતો નથી. કેમકે
સ્વ સ્વરૂપે જુવો તે જ સાચો સ્વાર્થ છે.

'આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુ' કેમ કહ્યું?
'દેહવત્ સર્વ ભૂતેષુ' કેમ ન કહ્યું?

દરેક જીવના આત્મા તરફ લક્ષ રાખન
આત્માની ભૌતિક સિદ્ધિ જોતાં તે વિચારે,
આ ભાઈએ જરૂર કોઈ ધર્મ સાધના કરી
સુખી છે. તેમાં તે ધર્મ જુએ છે. આમ જો
પામે છે કારણ કે તેમાં તેને ધર્મ દેખાય છે
ભાવને પામવાવાળો ઉપરના કચરા કે ખો
કરવાવાળો હોતો નથી.

જો એ દેહમાં વાસનાથી દર્શન કરે તો મૈ
શકે નહીં કારણ કે પુદ્‌ગલ એ જડનું બનેલુ
રાગ જડનો આવવાનો અને જ્યાં જડનો ર
એટલે મૈત્રી ટકી શકે નહીં. પુદ્‌ગલનો રાગ જ્યાં
લાગે ત્યાં સુધી સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સર્વવિરતિ પ
નહીં. એટલે સમ્યક્ત્વ દેશવિરતિ સર્વવિરતિ
વિના ટકી શકે નહીં. માટે મૈત્રી ભાવના
જડ છે.

આત્મા દેખી શકાતો નથી તો આત્માનું દર્શન
ી રીતે કરવું ?

જેવી રીતે પવન નજરે દેખી શકાતો નથી. પરંતુ
ા ગુણ દેખાય છે. તેમ આત્મા દેખાતો નથી. અને
ત્માના ગુણો દેખાય છે. આ રીતે આપણે ગુણોને જોતાં
ખીએ તો આત્માનું દર્શન થાય છે. આત્માને અંદરથી
દ્ધ કરીશું તો આત્માના બહારનો મેલ નીકળી જાય છે.
મ શરીરની અંદરનું લોહી શુદ્ધ થાય તો બહારના ગળ
ુમડા મટી જાય છે તેમ આત્માનું દર્શન થતાં રાગ
૫ મટી જાય છે. આપણે શરીરને જોઇએ છીએ પરંતુ
ાત્માંના આધારે જ શરીરની કીંમત છે. તે વિસરી જવાયું
. શાહીના આધારે શાહીની બાટલી બોલાય છે. જો શાહી
હોય તો શાહીની બાટલી ન બોલાય માટે આત્માનું
ર્શન કરવા કટિબંદ્ધ બનો........!

સરકારની સામે લાલબત્તિ

આર્યસંસ્કૃતિ પ્રધાન ભારત દેશમાં ધાર્મિકટ્રસ્ટમાં સરકારે હસ્તક્ષેપ કરવાની જાણ થાય છે ત્યારે વિચાર એ આવે છે કે બીનધર્મવાદી આ સરકારે ધર્મ સાથે કયારે છેડાબંધી કરી છે? જે સરકારને ધર્મ સાથે કંઈ લેવા દેવા નથી જે સરકારને ધર્મ સાથે છુટાછેડા છે. તે સરકારને આ ધાર્મિક ટ્રસ્ટમાં માથુ મારવાની હરગીજ જરૂર નથી. સરકાર જો તેમાં પોતાનું ડહાપણ ડોળશે તો તેનું

તેની કાળજી રાખવાનો હોય. વૈદ્ય દર્દ પર દવા કરે છે. દરદી ઉપર દ્વેષ ભાવના કરતો નથી.

જેણે પોતાના આત્માનું દર્શન કર્યું હશે તેઓજ બીજાનાં આત્માનું દર્શન કરી શકે છે કાપડીયા પાસે કાપડ હશે, તો બીજા લોકોને આપી શકશે, તેમ પોતાના આત્માનું દર્શન હશે, તે બીજાના આત્માનું દર્શન કરી શકે છે ત્યાં પછી વિકાર નહીં થાય. કારણ આત્મા એ ગુરૂલઘુ છે. પવનના જેવો નિરૂપંવાન છે.

અઢાર પાપ સ્થાનકના આધાર જડનો રાગ છે. એટલે શાસ્ત્રકારોએ જડ ઉપરથી રાગ કાઢવાનું કહ્યું છે એટલે કે તે જ રીતે ચેતન ઉપર દ્વેષ કાઢવાનું કહ્યું છે.

પ્રશ્નઃ- જડ ઉપર દ્વેષ થાય તો વાંધો નહીં ને?

જડ ઉપર દ્વેષ પણ બીજા જડના રાગના કારણે થાય છે. એટલે તેના પેટામાં જોઈએ તો જડ ઉપર રાગ જ કારણ છે.

મુક્તિનગરમાં સડકની (રસ્તાની) ખાનાખરાબી કરનાર જડનો રાગ છે. રસ્તામાં મોટર ચાલતી હોય, પથ્થરા પડયા હોય, તો એ વખતે પથ્થરોનો દ્વેષ કરવાથી માર્ગ સુગમ બનતો નથી પરંતુ પથ્થરાને બીજી તરફ ખસેડવા પડે છે. તેવી રીતે જ જડ ઉપર દ્વેષ કરવાથી મુક્તિ મળવાની નથી. પરંતુ જડના રાગને બાજુ ઉપર મુકવાથી મુકિત મળશે.

આત્મા દેખી શકાતો નથી તો આત્માનું દર્શન
ી રીતે કરવું ?

જેવી રીતે પવન નજરે દેખી શકાતો નથી. પરંતુ તેના ગુણ દેખાય છે. તેમ આત્મા દેખાતો નથી. અને આત્માના ગુણો દેખાય છે. આ રીતે આપણે ગુણોને જોતાં શીખીએ તો આત્માનું દર્શન થાય છે. આત્માને અંદરથી શુદ્ધ કરીશું તો આત્માના બહારનો મેલ નીકળી જાય છે. જેમ શરીરની અંદરનું લોહી શુદ્ધ થાય તો બહારના ગળ -ગુમડા મટી જાય છે તેમ આત્માનું દર્શન થતાં રાગ રૂપ મટી જાય છે. આપણે શરીરને જોઇએ છીએ પરંતુ આત્માંના આધારે જ શરીરની કીંમત છે. તે વિસરી જવાયું છે. શાહીના આધારે શાહીની બાટલી બોલાય છે. જો શાહી ન હોય તો શાહીની બાટલી ન બોલાય માટે આત્માનું દર્શન કરવા કટિબંદ્ધ બનો........!

સરકારની સામે લાલબત્તિ

આર્યસંસ્કૃતિ પ્રધાન ભારત દેશમાં ધાર્મિકટ્રસ્ટમાં સરકારે હસ્તક્ષેપ કરવાની જાણુ થાય છે ત્યારે વિચાર એ આવે છે કે બીનધર્મવાદી આ સરકારે ધર્મ સાથે ક્યારે છેડાબંધી કરી છે ? જે સરકારને ધર્મ સાથે કંઈ લેવા દેવા નથી જે સરકારને ધર્મ સાથે છુટાછેડા છે. તે સરકારને આ ધાર્મિક ટ્રસ્ટમાં માથુ મારવાની હરગીજ જરૂર નથી. સરકાર જો તેમાં પોતાનું ડહાપણુ ડોળશે તો તેનું

પરીણામ સારું જ આવનાર આવશે. હવે સરકાર ધાર્મિક શિક્ષણ આપવા તૈયાર થશે, ત્યારે તેમનો સાથ ન મળે છે.

ધાર્મિક શિક્ષણ પર બીજા ધર્મવાળા કે પક્ષવાળા કોઈ પણ સરકારને સલાહગીરિ કે દરમ્યાનગીરિ કરવાની [illegible] જરૂર નથી. કેમકે ધાર્મિક સીસ્ટમ ક્યાં વાપરવી-ક્યાં ન વાપરવી તેની સુંદર વ્યવસ્થા પૂર્વના ઋષી, મહર્ષિ, ત્યાગી, યોગિઓ અને અનંત જ્ઞાની ભગવંતોએ આયોજન કરી છે. તેના સાત ક્ષેત્રોની વ્યવસ્થા સર્વાંગપૂર્ણ, પરિપૂર્ણ સંપૂર્ણ સુંદરતાવાળી છે. આ વિભાગમાં કોઈને દાખલ કરવાનો કોઈપણ અધિકાર નથી.

પ્રજાના કલ્યાણમાં દેશના કલ્યાણને ભુલી જનારી આજની ડાહી ગણાતી સરકારને ભારતની ભુમિને નહેરો બાંધી નવા જવી છે. ડામરની પાકી સડકો બાંધી શણગારવી છે. અણુબોંબોના કારખાનાઓ નાખી દેશનો ઉત્કર્ષ સાધવો છે. આ કારખાના, નહેરો, સડકો બનાવવા માટે જોઇતા મશીનો પરદેશમાંથી લાવી ગોરી પ્રજાને દેશની સંપત્તિ આપી દેવી છે. હાર્યો જુગારી જેમ જુગારમાં બમણું રમે તેમ પાંચમી પંચવાર્ષિય યોજના દેશના ફળદ્રુપ ભેજાએ ઘડી લીધી છે તેમાં જોઈતા અબજો રૂપીયા લાવવા કયાંથી-એટલે લીધું ભીખનું છપ્પનીયું હાથમાં ને ચાલ્યા ભીખ માંગવા પરદેશ ત્યાંથી કરોડોની સંપત્તિ લઈ આવ્યા....પરિણામે દેશને દેવાદાર બનાવ્યો અને હવે ટ્રસ્ટોના પૈસા પણ ફરજીયાત લોન તરીકે લેવાના નક્કી કર્યા છે.

અનુસંધાન ટાઇટલ પેજ ૩ ઉપર

આટલી સંપત્તિ આવ્યા પછી યોજના અધુરી દેખાઈ એટલે શિકાર શોધતા નીકળી પડ્યા ત્યાં જરૂરી ખોરાક તેમને મઠ અને મંદિરોમાં ભાળ્યા અને લીધું તીર હાથમાં અને ધર્મ સાગરમાં રમતા મઠ મંદિરોની ખબર લેવાનો નિર્ધાર કર્યો છે. એટલે તો મન ભાવતા દરે લોન લેવાનું સરકારે નક્કી કર્યું છે.

જે મંદિર – મઠોએ હિંસાની નિદ્રામાંથી દેશને જાગૃત કરી દેશનું ગૌરવ સાધ્યુ, આત્માનો ઉત્કર્ષ સાધ્યો, જીવનનો મર્મ સાધ્યો, વળી જે મંદિર – મઠોએ સત્યનો વાસ સહુના હૃદયમાં કરી આપી સરકારને આર્થિક ફાયદો કરી આપ્યો; જે મંદિર – મઠોએ સદાચાર અને પવિત્રતા આપી દેશનો અનાચારની અગ્નિ ખાઈમાંથી ઉદ્ધાર કર્યો જે મંદિર – મઠોએ પરિગ્રહતાને પિશાચ સમી બતાવી સંતોષની વાંસલડીઓ વગાડી. અહિંસાની નોબતો ગજાવી સત્યના પડઘમ વગાડી: પવિત્રતાની નાદો ગુંજાવી સારા ભારતને સભર બનાવ્યું તે જ ભારત જો મંદિરો - મઠોના શિકાર કરશે તો તેને આપણે કઈ કક્ષામાં મુકશું. નીમકહરામ કે નીમકહલાલ? કૂતરા જેવું જનાવર પ્રાણી પણ નીમકહલાલ હોય છે ત્યારે ભારત સરકાર જો નીમકહરામ બનશે તો તે કૂતરા કરતાં પણ ખરાબ છે તેમ કહેવાયાં અતિશય યુક્તિ નહી જ થાય. તેથી સરકારે ધાર્મિય ટ્રસ્ટ બિલમાં ડખલગીરી કરવી જોઈએ નહી અને જો ડખલગીરી કરશે તો તેનુ પરિણામ ઘણું વિઘાતક, નાશક આવશે. તેના ફળ રૂપે સરકારને ઘણું જ શોષવું પડશે. આ કાયદો આધ્યાત્મિકતા સંસ્કૃતિને વિલીન કરનારો છે. અરે! જડમૂળથી ઉખેડીને જમીન-દોસ્ત કરનારો છે.

લોકશાહી સરકાર પ્રજાજનોની લાગણી દુભાય તેવું કેમ કરતી હશે? લોકશાહી સરકાર કહેવાય છે એટલે જ ને? આ બિલથી જૈનોની કરોડો અબજોની મીલ્કત જોખમમાં આવશે. સમગ્ર ધર્મમાં અંધાધૂંધી વ્યાપશે. સદાચાર અને પવિત્રતાની વાતો ભુંસાઈ જશે. તેથી સમગ્ર ધર્મોએ આ કાયદા સામે પ્રચંડ વીરોધ કરવો જોઈએ. જૈનોને માટે આ પ્રશ્ન જન્મ મરણનો છે એટલું જ નહી જન્મોજન્મ

(અનુસંધાન ટાઈટલ પેજ ૪ ઉપર)

પરીણામ ઘણું જ ખતરનાક આવશે. હવે સરકાર ધાર્મિક મિલ્કત આવક ઉપર ૬૫% લઇ લેવાનો કાયદો ઘડે છે.

ધાર્મિક મિલ્કત પર બીન ધર્મવાદી કે ધર્મવાદી કોઈ પણ સરકારને ડખલગિરિ કે દરમ્યાનગિરિ કરવાની મીનમેખ જરુર નથી. કેમકે ધાર્મિક મીલ્કત ક્યાં વાપરવી-ક્યાં ન વાપરવી તેની સુંદર વ્યવસ્થા પુર્વના ઋષી, મહર્ષિ, ત્યાગી, ઓલિયા અને અનંત જ્ઞાની ભગવંતોએ આયોજન કરી છે. તેના સાત ક્ષેત્રોની વ્યવસ્થા સ્વયંપૂર્ણ, પરિપૂર્ણ સંપૂર્ણ સુંદરતાવાલી છે. આ વિષયમાં કોઇને ઘાલમેલ કરવાનો કોઇ પણ અધિકાર નથી.

પ્રજાના કલ્યાણમાં દેશના કલ્યાણને ભુલી જનારી આજની ડાહી ગણાતી સરકારને ભારતની ભુમિને નહેરો બાંધી નવા જવી છે. ડામરની પાકી સડકો બાંધી શણગારવી છે. અણુંબોબોના કારખાનાઓ નાખી દેશનો ઉત્કર્ષ સાધવો છે. આ કારખાના, નહેરો, સડકો બનાવવા માટે જોઇતા મશીનો પરદેશમાંથી લાવી ગોરી પ્રજાને દેશની સંપત્તિ આપી દેવી છે. હાર્યો જુગારી જેમ જુગારમાં બમણું રમે તેમ પાંચમી પંચવર્ષીય યોજના દેશના ફળદ્રુપ ભેજાએ ઘડી લીધી છે તેમાં જોઈતા અબજો રૂપીયા લાવવા કયાંથી-એટલે લીધું ભીખનું છપ્પનીયું હાથમાં ને ચાલ્યા ભીખ માંગવા પરદેશ ત્યાંથી કરોડોની સંપત્તિ લઈ આવ્યા....પરિણામે દેશને દેવાદાર બનાવ્યો અને હવે ટ્રસ્ટોના પૈસા પણ ફરજીયાત લોન તરીકે લેવાના નક્કી કર્યા છે.

અનુસંધાન ટાઇટલ પેજ ૩ ઉપર

[illegible]

[illegible]

[illegible] તો તેનું પરિણામ ઘણું વિપરીત, [illegible] આવશે. તેના ફળ રૂપે સરકારને ઘણું જ ભોગવવું પડશે. આ કાયદો આધ્યાત્મિકતા સંસ્કૃતિને વિનાશ કરનારો છે. અને [illegible] ઉપેક્ષીને [illegible] કરનારો છે.

લોકશાહી સરકાર પ્રજાજનોની લાગણી દુભાય તેવું કેમ કરતી હશે? લોકશાહી સરકાર કહેવાય છે એટલે જ ને? આ બિલથી જૈનોની દરેક આગવી [illegible] જોખમમાં આવશે. સકળ ધર્મોમાં અંધાધૂંધી વ્યાપશે. સદાચાર અને પવિત્રતાની વાતો ભૂંસાઈ જશે. તેથી સમગ્ર ધર્મોએ આ કાયદા સામે પ્રચંડ વિરોધ કરવો જોઈએ. જૈનોને માટે આ પ્રશ્ન જન્મ મરણનો છે એટલું જ નહીં જન્મોજન્મ

(અનુસંધાન ટાઈટલ પેજ ૪ ઉપર)

પરીણામ ઘણું જ ખતરનાક આવશે. હવે સરકાર ધાર્મિક મિલ્કત આવક ઉપર ૬૫% લઇ લેવાનો કાયદો ઘડે છે.

ધાર્મિક મિલ્કત પર બીન ધર્મવાદી કે ધર્મવાદી કોઈ પણ સરકારને ડખલગિરિ કે દરમ્યાનગિરિ કરવાની મીનમેખ જરુર નથી. કેમકે ધાર્મિક મીલ્કત કયાં વાપરવી-કયાં ન વાપરવી તેની સુંદર વ્યવસ્થા પુર્વના ઋષીં, મહર્ષિ, ત્યાગી, ઓલિયા અને અનંત જ્ઞાની ભગવંતોએ આયોજન કરી છે. તેના સાત ક્ષેત્રોની વ્યવસ્થા સ્વયંપૂર્ણ, પરિપૂર્ણ સંપૂર્ણ સુંદરતાવાલી છે. આ વિષયમાં કોઇને ઘાલમેલ કરવાનો કોઇપણ અધિકાર નથી.

પ્રજાના કલ્યાણમાં દેશના કલ્યાણને ભુલી જનારી આજની ડાહી ગણાતી સરકારને ભારતની ભુમિને નહેરો બાંધી નવા જવી છે. ડામરની પાકી સડકો બાંધી શણગારવી છે. અણુંબોબોના કારખાનાઓ નાખી દેશનો ઉત્કર્ષ સાધવો છે. આ કારખાના, નહેરો, સડકો બનાવવા માટે જોઇતા મશીનો પરદેશમાંથી લાવી ગોરી પ્રજાને દેશની સંપત્તિ આપી દેવી છે. હાર્યો જુગારી જેમ જુગારમાં બમણું રમે તેમ પાંચમી પંચવાર્ષીય યોજના દેશના ફળદ્રુપ ભેજાએ ઘડી લીધી છે તેમાં જોઇતા અબજો રૂપીયા લાવવા કયાંથી-એટલે લીધું ભીખનું છપ્પનીયું હાથમાં ને ચાલ્યા ભીખ માંગવા પરદેશ ત્યાંથી કરોડોની સંપત્તિ લઈ આવ્યા....પરિણામે દેશને દેવાદાર બનાવ્યો અને હવે ટ્રસ્ટોના પૈસા પણ ફરજીયાત લોન તરીકે લેવાના નક્કી કર્યા છે.

અનુસંધાન ટાઇટલ પેજ ૩ ઉપર

આટલી સંપત્તિ આવ્યા પછી યોજના અધુરી દેખાઈ એટલે શિકાર શોધવા નીકળી પડયા ત્યાં જરૂરી ખોરાક તેમને મઠ અને મંદિરોમાં ભાસ્યા અને લીધું તીર હાથમાં અને ધર્મ સાગરમાં રમતા મઠ મંદિરોની ખબર લેવાનો નિર્ધાર કર્યો છે. એટલે તો મન ભાવતા દરે લોન લેવાનું સરકારે નક્કી કર્યું છે.

જે મંદિર – મઠોએ હિંસાની નિદ્રામાંથી દેશને જાગૃત કરી દેશનું ગૌરવ સાધ્યુ, આત્માનો ઉત્કર્ષ સાધ્યો, જીવનનો મર્મ સાધ્યો, વળી જે મંદિર – મઠોએ સત્યનો વાસ સહુના હૃદયમાં કરી આપી સરકારને આર્થિક ફાયદો કરી આપ્યો; જે મંદિર – મઠોએ સદાચાર અને પવિત્રતા આપી દેશનો અનાચારની અગ્નિ ખાઈમાંથી ઉદ્ધાર કર્યો જે મંદિર – મઠોએ પરિગ્રહતાને પિશાચ સમી બતાવી સંતોષની વાંસલડીઓ વગાડી. અહિંસાની નોબતો ગજાવી સત્યના પડઘમ વગાડી: પવિત્રતાની નાદો ગુંજાવી સારા ભારતને સભર બનાવ્યું તે જ ભારત જો મંદિરો - મઠોના શિકાર કરશે તો તેને આપણે કઈ કક્ષામાં મુકશું. નીમકહરામ કે નીમકહલાલ? કૂતરા જેવું જનાવર પ્રાણી પણ નીમકહલાલ હોય છે ત્યારે ભારત સરકાર જો નીમકહરામ બનશે તો તે કૂતરા કરતાં પણ ખરાબ છે તેમ કહેવાયાં અતિશય યુક્તિ નહી જ થાય. તેથી સરકારે ધાર્મિય ટ્રસ્ટ બિલમાં ડખલગીરી કરવી જોઈએ નહી અને જો ડખલગીરી કરશે તો તેનુ પરિણામ ઘણું વિઘાતક, નાશક આવશે. તેના ફળ રૂપે સરકારને ઘણું જ શોષવું પડશે. આ કાયદો આધ્યાત્મિકતા સંસ્કૃતિને વિલીન કરનારો છે. અરે! જડમૂળથી ઉખેડીને જમીન-દોસ્ત કરનારો છે.

લોકશાહી સરકાર પ્રજાજનોની લાગણી દુભાય તેવું કેમ કરતી હશે? લોકશાહી સરકાર કહેવાય છે એટલે જ ને? આ બિલથી જૈનોની કરોડો અબજોની મીલ્કત જોખમમાં આવશે. સમગ્ર ધર્મમાં અંધાધૂંધી વ્યાપશે. સદાચાર અને પવિત્રતાની વાતો ભુંસાઈ જશે. તેથી સમગ્ર ધર્મોએ આ કાયદા સામે પ્રચંડ વીરોધ કરવો જોઇએ. જૈનોને માટે આ પ્રશ્ન જન્મ મરણનો છે એટલું જ નહી જન્મોજન્મ

(અનુસંધાન ટાઈટલ પેજ ૪ ઉપર)